بەدیع و عەرووزی نامی

دانراوی

مەلا عبدالکریمی مدرس

بەغدا ، چاپخانەی (دار الجاحظ) ١٩٩١

بەدیع وعەرووزی نامی

دانراوی

مەلا عبدالکریمی مدرس

بەغدا ، چاپخانەی (دار الجاحظ) ، ١٩٩١

ڕازاوەی نامی
لە هونەری بەدیعدا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين ، والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين ، ومن تبعهم باحسان الى يوم الدين .

لەپاش وەرگرتنی پیرۆزی بـە ناوی خـودای بـەخشندەی میهرەبانو ، ستایشی پەروەردگاری جیهانو ، سرووودی درووودی بێ‌پایان بۆ گیانی ڕەهبەری هوشیارانو ، بـۆ گیـانی هەمـوو ئەندامانی خانەدانیو ، ئالی بـەرزو بـەڕێزی خووجـوانیو ، کۆمەڵی کاملی یارانیو ، باقیی پەیڕەوانی عەهدو پەیمانـــی ، ئەڵێم :

ئەمە چەند لاپەڕەیەکی ناسکو نازدارە ، هاوڕەنگی گوڵـی گوڵزارە ، لە ئوسووڵی هونەری (بەدیع)دا ، نووسیم بۆ ئـەوەی ببێ بە سەرمەشقی مندالانی هاونیشتمانو ، ناومنـا (ڕازاوەی نـامـی) . هیـوام وایـە بەسوودی لـێ وەربگـرنو . بەهانەم لێ نەگرنو ، ئـەو یاسایانـەی بەکورتـی نووسیومـن بەڕەسایی ڕووناکیان بکەنەوە ، ئەوانەی تەرکم کردوون بۆی زیاد بکەنو ، بە تەماشا کردنی ئـەم کورتـە نامەیـە چـرای دەروونیان هەڵبگیرسێنن بۆ دۆزینەوەی وردە نوکاتی قورئانـی پیرۆزو وتاری ڕەهبەری دڵسۆزو کەلەپووری دەولەمەندی ئەدەبی کورد . ئیتر یارمەتی هـەر لـە پەروەردگـاری تەنیـاو تـاك وەرئەگرین .

جا بزانن هونەری (بەدیع) هونەرێکە ئەبێ بە مایەی زانستی جوانکردنو ڕازاندنەوەی وتار لەپاش چاودێریی ڕەساییی ئەو وتارە بەپێی پێویستی حاڵی ئەوکەسەی وتاری پێشکەش ئەکرێ وەکوو زانیارانی بەلاغە فەرموویانە ، پاش موطابەقەی کەلام بۆ موقتەزای حاڵو مەقامی کابرای بەرانبەری گفتوگۆ لەگەڵ کراوو ، پاش جوانیی یەکەیەکەی وشەکانی قسەکەو ڕستە ڕستەی وتارەکە ، ئەگینا ڕازاندنەوەی وتاری ناڕەسا لەم بابەتانەوە وەکوو ئەوەیە بەرگی جوان بکەیتە بەری بووکی ناشیرین

ئەم نامیلکەیە ڕیز دراوە بە دوو فەسڵ ، واتە دوو پارچەو خاتیمەیێ ، واتە پایانێ یا داوێنەیێ

فەسڵی یەکەم

لە ڕازاندنەوەی مەعنەویدا

ئەم ڕازاندنەوەی مەعنەوی‌یە جۆری زۆرەو ئەدیبەکان لە کتێبەکانیانا بەدرێژی باسیان کردووە ئێمە لێرەدا بەناووبانگەکانیان باس ئەکەین

(طبـــاق)

یەکەم : (طباق)ە کە بریتی‌یە لە کۆکردنەوەی دوو وتەی‌وا کە لە مەعناو کاکڵدا (متقابل) واتە بەرانبەری یەك بن ، بەمەعنا کە موخالیفی یەك بنو موناسبی یەکیش بن واتە پێوەند لەنێوان مەعنایاندا ببێ وەك (مانگ)و (ڕۆژ) ، یا (زانین)و (نەزانین) ، جا ئیتر ئەو دوو وتەیە ئیسم بن یا فیعل یا حەرف ،

یا جیاواز بن واته له جۆرێ بن یا دوو جۆر ، ئیتر هەردوکیـان ناو بن یا کردەوە یا پێوەند ، یاخود جیابن له یەكو یەکێکیان ناو بێو ئەویان کردەوە بێ ، وەك ئەوە کـە خـودای میهرەبان لـە قورئانی پیرۆزدا فەرموویەتی « والشمس والقمر بحسبان ، والنجم والشجر یسجدان » • هەروەها فەرموویەتی : « او من کان میتا فأحییناه » •

وێنەی ئەمانە له زمانی خۆیشمانا وەکوو ئەم چەند بەیتە شیعرەی (نامی)

کابرا مردوو بوو زیندووم کردەوە
خانووی وێران بوو ئاوام کردەوە
نەزان بوو ، بە دەرز کردم بە زانا
لاواز بوو ، لای من بوو بە توانا
بێ نان بوو ، لای من بوو بە دەوڵەمەند
بێ شان بوو ، لای من بوو بە ئەرجومەند
بێ ژنو ماڵ بوو ، بە ماوەی چەند ساڵ
لای ئێمە بوو بە خاوەن ژنو ماڵ
هیوام پێی وابوو بۆ من بەسوود بێ
جێگەی بیشارەی پەنجەی حەسوود بێ
ئیسته لەباتیی سوودی گیانی من
بووە بە زیان بۆ ژیانی من
جیهان وا بووەو ئیستاش هەر وایە
هەر واش ئەمێنێ هەتا هەتایە

چاوتان نەڕوانێ بۆ سوودی خەڵکی
مەکەونە سەر ڕێی لاری بێکەڵکی
هەر چاکە بکەن بەڵام بۆ خودا
هەرگیز بۆ وەفا مەبن بەتەما
چون چاکەکردن کاری مەردانە
کاری نابارێش هیی نامەردانە
(نامی) ئەم نامە ئەنووسێ بۆتان
واتە خادیم بن بۆ خودای خۆتان

(مراعاة النظير)

دووەم (مراعاة النظير)ە واتە چاودێری کردنی دوو هاووێنە ، کە ئەوەیە خاوەن وتار ئەو شتانە کە وێنەی یەکن بە ڕێکی نەك بە دژی‌و ناڕێکی ، کۆبکاتەوەو بخاتە پاڵ یەك وەكو خوای پەروەردگار لە قورئانا فەرموویەتی « وهو السميع البصير » • دیارە لێرەدا دوو سیفەتی شنەوایی‌و بینایی ڕێکی یەکن‌و موناسبن بە یەك • لە وێنەی ئەمەدا (نامی) ئەڵێ

ئاسمانی ساف بە نەخش‌و نیگار
ئەستێرە بە ماف جوانی شۆڵەدار
مانگی چواردەی دەرهاتوو لە کەل
ڕۆژی پرتەودەر بە سەرجەم کۆمەڵ
سارای سەوزەپۆش ، ئازاری گوڵزار
لالەی ڕەنگاوڕەنگ بە ڕیزو قەتار

ئەخەنەوە یاد نشینگای یاران
یانێ سەیرانگای فەسڵی بەهاران
لە جێی چیمەنی پڕ چینی چنار
لەگەڵ هاتوچووی یارانی دڵدار
شۆڕەبیو عەرعەر ، سەروو سنەوبەر
وەنەوشەی ملکەچ چون گێسووی دڵبەر
لەگەڵ باڵاکەی ئاڵای خۆش کاڵا
تاڵانکەردەی هۆش لەگەڵ کەماڵا
لەگەڵ ڕوخساری مانگی دوو هەفتە
لەسەر گەردنی زیوی زەڕکوفتە
بەم جۆرە یادە دەرئەچێ گیانم
لێم تاریک ئەبێ ڕۆژی ژیانم
ناچارم لێرا بژیم یا بمرم
تا لەناو گۆڕا جێگەی خۆم بگرم
هەرچەند ئەم یادە فەنای (نامی)یە
فەنای بەقایەو هۆی ئارامییە

(ایهام التناسب)

سێهەم (ایهام التناسب)ە واتە نیشاندانی موناسەبەیەکی وەهمی • ئەمەش بریتییە لەوە وتاردەر چەند لەفزێ کۆبکاتەوە

یەکێ لەو لەفزانە دوو مەعنای ببێ یەکێ لەوانە موناسب بێ بۆ مەعنای لەفزە پێشووەکان وەکوو لە ئایەتی (والشمس والقمر بحسبان ، والنجم والشجر یسجدان)دا . ئیستا لەفزی (نجم) کە مەعنای گیای بێساق ئەگەیەنێ لەگەڵ لەفزی (شەجەر) کە ڕواوی ساقدارە ، مەعنایەکی تری هەیە کە ئەستێرەیە ، لەگەڵ (شەمس)و (قەمەر)دا موناسەبەی هەیە

(نامی) ئەڵێ :

شەمسی پڕتەو بەخش بە هەموو جیهان
مانگی پڕتەودار هەڵدێ لە کێوان
نەجمی سەییاری بەرزی ئاسمان
کەوا بە شەوان زینەتن بۆمان
شەمسەی قەلادەی ڕشتەی ئەصفیا
یانێ (محمد ختم الأنبیا)
نەجمی سەرشانی سیراجی وەههاج
یەعنی عورووجی (لیلة المعراج)
هەموو پیرۆزی هەموو جیهانن
هەندێ دیاریو هەندێ پەنهانن
بەڵام زینەتی پیرۆزی ڕەهبەر
ئەوەندە بەرزە نایەتە دەفتەر
ئەم ذاتە لەکوێو مانگو ڕۆژ لەکوێ ؟
با کەس لەم نەوعە تەشبیهە نەدوێ

ئەستێرەو هەتاو لەبۆ ژیانە
ڕەهبەر پیرۆزی دین‌و ئیمانە
ئەوان شۆڵەی ژین ، ئەم شۆڵەی دینە
دڵی مەنبەعی نووری یەقینە
ئەم (محمد)ەو تاریف کراوە
لە ساقی عەرشا ناوی نووسراوە
(نامی) بە فیدای نەخشی ناوت بێ
فیدای ڕوخسارو برۆڕ چاوت بێ

ئیستە لەفزی (شەمسەی قەلادە)و (نەجمی سەرشان) بێجگە لە مەعنای خۆیان مەعنایەکی‌تریان هەیە کە موناسبی ڕۆژو مانگ‌و ئەستێرەیە

(مقابلە)

چوارەم : (مقابلە)یە کە بریتی‌یە لەوە وتاربێژ بەڕێز چەند شتێکی موتەناسیب بڵێ ، جا موقابیلەکانیشیان بەشوێنی ئەوانا بێنێ ، وەک ئەوە کە خوای گەورە فەرموویەتی « فأما من أعطى واتقى وصدّق بالحسنى ، فسنيسره لليسرى . وأما من بخل واستغنى ، وكذب بالحسنى ، فسنيسره للعسرى » .

خاوەنی ئەم ڕازاوەیەیش ئەڵێ

هاشقی بەڕاست بۆ یاری دڵبەر
لە دنیاو دینا داری دێتەبەر

ئارەزووپەرست بۆ بەهرەی دنیا
لە دنیاو دینا ئەگا بە زەرەر

* * *

ئینسانی ساغی بە دین‌و ویجدان
مایەی ڕەحمەتە بۆ ئەهلی جیهان
شەخسی ناساغی دڵ پڕ غەل‌و غەش
مایەی زەحمەتە بۆ ئەهلی زەمان

* * *

دادی سەرۆك‌و سەرکاری دەوران
هۆی ئاسایشە ظاهیرو پەنهان
ستەم‌و جەوری خاوەن دەسەڵات
مایەی مەینەتە بۆ ئەهلی جیهان

* * *

زانای تواناو شاگردی ئەمین
مایەی ڕەحمەتن لەبۆ عالەمین
زانای بێ‌مێشك‌و شاگردی بەدخوو
مایەی نەگبەتین لەبۆ سەرزەمین

* * *

ئایین‌و زانست هۆش‌و تێکۆشین
بۆ ئەهلی دنیا مایەی دڵخۆشین

بێدینی‌و جەهل‌و تەمەڵی‌و دەغەڵ
ئەنجامیان ئەبێ بە گریان‌و شین

* * *

هاوڕێیی چاکان بێ ڕیاکاری
ئینسان ئەخاتە سەر ڕێی ڕزگاری
بەڵام بە درۆو ساختەو ناپاکی
ئەکێشیتەوە بۆ شەرمەزاری

* * *

(نامی) لە جامی (جامی)ی خواردەوە
بەوە گرەوی لە عام بردەوە
سەرچاوەی جامی دەرمانی دەردە
چ دەردی گوفتار ، یاخود هیی کردە

(ارصـاد)

پێنجەم : (ارصاد)ە کە ئەوەیە قسەکەر لە سەرەتاوە قسەیێکی‌وا بکا ئەوە بگەیەنێ کە لە دواییی قسەکەوە چی‌ئەڵێ ، یا لە سەرەتای پارچە پەخشانێکەوە شتێکی‌وا بڵێ ئەوە بگەیەنێ کە لە دواکەیشیەوە چی ئەڵێ ، وەکێ ئەوە کە خوای گەورە لە قورئانا فەرموویەتی :«وما ظلمناهم ولکن کانوا انفسهم یظلمون» خاوەنی ئەم ڕازاوەیەیش و نموونە وتوویەتی :

دوور بووم لە هەوا لە دانشگادا
کە یارم بینی تووشی هەوا بووم
ڕسوا نەدەبووم لەسەر حاڵی خۆم
بەڵام لە عیشقی یارا ڕسوا بووم

پێویستم نەبوو دەرمانی تەبیب
لە هیجری یارا بەستەی دەوا بووم

(مشـاکلـه)

شەشەم (مشاکله)یە کە بریتی یە لەوە شتێك ناو ببەی بە ناوی شتێکی ترەوە لەبەرئەوە کە لە نزیکی ئـەوا نـاوبراوە · بۆنموونە خوای گەورە بـە گێڕانەوە لـە عیسـای مەسیحـەوە ئەفەرموێت : «تعلم ماني نفسي ولا اعلم ماني نفسك ·· الاية » · لێرەدا ئیزافەی نەفس بۆ ذاتی خوای گەورە لەبەر موشاکەلـەو هاوچەشنیی ئیزافەی نەفسەکەی ترە بۆ عیسا (علیه السلام) ·

خاوەنی ئەم (ڕازاوە)یە ئەڵێ

چووم لەناو باغا هێنام جووتێ بەی
بەخشیم بە دیاری بە یارم بۆ خۆی
ئەویش بە لوطفو میهرەبانیی خۆی
خستیە بەردەستم جووتێ زەردەبەی
پێم وت بەهێی من چەند پوولێ دێنێ
بەلام بەهێی تۆ گەنجینەکەی کەی

(عکس)

حەوتەم (عکس)ە کە ئەوەیە وشەیـەك لـە قسەیەکـدا پێش بخەی و لە قسەیەکی ترا بیخەیتە دواوە ، وەك ئـەوە کـــە وتوویانە : « كلام الملوك ملوك الكلام » ·

خاوەنی ئەم (ڕازاوە)یە ئەڵێ

خزمەتکاری سەرۆکان سەرۆکی خزمەتکاران
واتەی زمانی ئازیز ئازیزی گشت وتاران
دوژمنی چارەی یارم یارە لەبۆ ئەغیارم
دۆستی دوژمنانی من دوژمنی گەلی یاران

* * *

هەوری کەرەمتان کە کەوتە کەرەم
خوڕڕەمیان نمەو نمی تۆ خوڕڕەم
نمی زانستت لافاوی خەڵکە
لافاوی ئەوان نمی بێکەڵکە
نمی دڵی تۆ کانیی ئەنوارە
ئەنواری خەڵکی چەشنی خوبارە

(رجـــوع)

هەشتەم سەنعەتی (رجوع)ە کە ئەوەیە وتـارێ بڵێیتەو پاشان بگەڕێیتەوە سەری بە (معارضە) . بۆنموونە شاعیرێکی عەرەب وتوویە :

اکرم بە أصفر راقت صفرتە
تباً لە من خادع مارق

خاوەنی ئەم (ڕازاوە)یەیش ئەڵێ

یارم زۆر جوانەو چاوی ڕەنگینە
ئاخ نیگای تیرەو مایەی برینە

یارم دۆستێکە وێنەی نایابە
ئاخ ڕەفیقەکەی عەدووی دێرینە

(توریـــه)

نۆهەم : (توریه)یە کە بریتی‌یە لەوە لـەفزێ دوو واتـای بێ یەکێکی نزیك‌و یەکێکی دوورو ، لە کاتی بەکارهێنانی ئـەو لەفزەدا مەعنا دوورەکەیان مەبەست بێ

خاوەنی ئەم (ڕازاوە)یە ئەڵێ

ئینسانی پیرۆز وێنەی هەتاوە
هەتا بمێنێ ڕووناکیی چاوە
یانێ بنیادەم کاتی پیرۆزە
هەتا هەتایە ڕۆژی نەورۆزە

ئیستە وشەی (نەورۆز) دوو مەعنـای هەیە مەعنـای نزیکی ئەووەڵ ڕۆژی بەهـارەو ، مەعنـا دوورەکەیشـی ڕۆژی پیرۆزەو لێرەدا ئەم مەعنایەیان مەبەستە ٠

(لفو نشری مرتب)

دەهەم : (لفو نشری مرتب)ە کە ئەوەیە ئینسان بەیانـی چەند شتێ بکاو پاشان بەیانی ئەوصافی ئەو شتانە بکا بە ڕیز ، یەکەم بۆ یەکەم‌و دووەم بۆ دووەم‌و هەروا تا ئاخری هەموویان ٠

وێنەی ئەمە لە ئەدەبی عەرەبیدا زۆرە ٠ لە زمانی خۆیشمانا وەك ئەم چوارینەی (نامی) کە ئەڵێ

بالاو دەسرۆکەو ڕوخساری جوان
لە بۆم دەرکەوتن شەوێ لە شەوان
وامزانی ئالاو پەرچەمە دەرکەوت
یا مانگی چواردە دەرچوو لە کێوان

(لفو نشری مشوش)

یازدەهەم (لفو نشری مشوش)ە کە ئەوەیە لە ڕیزی وەسفەکانا لەخوارەوە پیا بێتەوە بۆ سەرەوەو دوا وەسف وەسفی مەوصووفی یەکەم بێ‌و هەر بەوجۆرە تا دوایی دێ ٠

(نامی) خاوەنی ئەم ڕازاوەیە ئەڵێ

بڕوانن لەبۆ برۆو چاوانی
بۆ گۆنای ئاڵ‌و ڕوخساری جوانی
ئەبینن مانگی چواردەی عەزیزە
سێوە لاسوورەی وەرزی پایزە
ئەبینن پیاڵەی شەرابی شاران
کەوانی دەستی صەییادی جاران

لێرەدا مانگی چواردە بۆ ڕوخسارەو سێوە لاسوورە بۆ گۆنایەو ٠٠ تاد ٠

(الجمع بین شیئین او اشیاء)

دوازدەهەم کۆکردنەوەی دوو سێ یا زیاتر شتی وایە پێوەندیان بەیەکەوە بێ ، وەك ئەوە کە خوا فەرموویەتی « المال والبنون زینة الحیاة الدنیا والباقیات الصالحات خیر عند ربك » ٠

(نامی)ی خاوەنی ئەم (ڕازاوە)یەیش ئەڵێ

سیمای دڵڕوباو وتاری شیرین
مایەی پیرۆزین بۆ دنیاو بۆ دین
چارەی تاریك‌و قسەی تاڵ‌و سوێر
ئەبن بە مایەی ناتۆرەو ئەفرین

(تفریــق)

سیازدەهەم (تفریق)ە کە بریتی‌یە لە جیــاوازی خستــن لەنێوان چەند شتێکدا لە یەك جۆر نموونەی ئەمــە وەك لــەم چوارینەی (نامی)دا

گومانم وابوو کە ڕوخساری تۆ
مانگی چواردە بوو دەرچوو لەپشت کۆ
بەڵام هەڵە بووم چونکە ڕوخسارت
دووهەم هەتاوە دەرچووە لە نۆ

(جمع وتفریــق)

چواردەهەم (جمع‌و تفریق)ە کە ئەوەیە دوو شت دەخەڵ بکەی لە حوکمێکداو پاشان جیاوازی‌یــان بخەیتــە نێــوان لــە شتێکی‌تردا • نموونەی ئەمە وەك لەم چوارینەی (نامی)دا

چاوی (نامی)و چاوی یارم هەردوو جامی بێ‌قوصوور
چاوی ئەو پیاڵەی شەرابەو چاوی من ئەسرینی سوور
چاوی ئەو مەستە لە سەربەستی‌و لە عاشـق کوشتنـا
چاوی من پەستە لەبەر بێ‌دەستی‌یو دووریی حوضوور

(جمعو تقسیم)

پازدەهەم (جمعو تقسیم)ە کە بریتی‌یە لە کۆکردنەوەی چەند شت لەژێر یەك حوکمداو ئەنجا دابەش کردنی یا بەپێچەوانەی ئەوەوە · نموونەی ئەمە لەم شیعرانەدا دیارە :

ئادەمی هەموو ڕۆڵەی ئادەمن
ئازادکراوی چەرخی عالەمن
هەندێکیان زاناو خاوەنی ناون
هەندێکیان نەفام ، زۆر نەناسراون
هەندێ بەکارو هەندێ بێکارن
هەندێ بێهۆش‌و هەندێ هوشیارن
پیرۆز ئەوەیە کاراو زانایە
بەدیش نەزان‌و بێتوانایە

(تجرید)

شازدەهەم (تجرید)ە کە ئەوەیە لە شتێ کە سیفەتێکی هەبێ شتێکی‌تری وەك خۆی هەڵکرێنی جا بە تەعریف کردن بێ یا بە زەم‌کردن ·

نموونەی ئەمە وەك لەم ئایەتەدا کە ئەفەرموێ « لهم فیها دار الخلد » ، یا لەم ڕستە عەرەبی‌یەدا « لقیت منه اسدا » · (نامی)ی خاوەنی ئەم ڕازاوەیە بۆنموونەی ئەم جۆرە سنعەتە ئەڵێ :

عاشق ئەوەیە بە دڵ‌و سەرێ
هەزار عاشقی لێ هەڵبوەرێ

خۆشەویستیی ڕاست وایە بتەوێ
چەند خۆشەویستیی لێ دەس ئەکەوێ
هیجرێکی وام دی لە هیجری دڵبەر
صەد جار لە هیجری دڵبەران بەدتر
دۆستی دڵبەرم دۆستێکی وایە
چەند دۆستی تری تێدا پەیدایە
دۆستی وام هەیە هەزاران کەسە
هەرکام بۆ کاری پیرۆزیت بەسە
سینە گوشادە ، صاحێب ئەنوارە
زمانی خۆشەو شیرین گوفتارە
خاوەن صەفایە ، خاوەن وەفایە
دڵ پێ بەخشینی جوانو ڕەوایە
کە نەخۆش کەوتم دوکتۆری دەردە
بە دڵ ئەو بگرەو غەیری ئەو بەردە
خۆزگە لە هەردوو دنیادا یارم
ئەبوو بە هاوڕێم بۆ خۆشیی کارم
چەند دڵ لە دڵیا جێگەی گرتووە
بۆ باری قەزا خۆی ڕاگرتووە
هیوام ئەوەیە بۆمان بمێنێ
صەفای دەروونمان لە بۆ بنوێنێ
لە هەر وڵاتێ یارێکی وەها
بە دەستت کەوێ پڕ نرخو بەها

ئەبێ هەمیشە داوێنەی بگری
قەت بەری نەدەی هەتاکو ئەمری
(نامی) ئەمەیە ویردی زوبانی
هەر « یادۆست ! » ئەڵێ تا ڕوی نەمانی

(المبالغة المقبولة)

حەقدەهەم (المبالغــة المقبولــة)یــە · موبالەغــە واتــە زیادەڕەوی‌و لەڕادە دەرچوون· ئەمەیش سێ جۆری هەیە ، چونکە ئەو شتە موبالەغە تیا کراوە یا بە عەقڵ مومکینەو ڕێی‌تێ‌ئەچێ‌و بەعادەت لەوانەیە ببێ ، ئەوە (مقبول)ەو لە عورفا پێی‌ئەڵێــن (تعلیق) · یا بە عەقڵ مومکینەو بە عادەت لەوانە نی‌یە ببــێ ، ئەوە پێی‌ئەڵێن (اغراق) یا بە عەقڵ مومکین نی‌یەو کەواتــە بە عادەتیش نابێ ، ئەوە پێی ئەڵێن (غلو) · ئەم جۆرەیان مایەی هەراو ناکۆکی‌یە چ بۆ تاکێ چ بۆ کۆمەڵ ·

وێنەی مومکینی عەقڵی‌و عادەتی ئەوەیە کە خوای گــەورە ئەفەرموێ « ظلمات بعضها فوق بعض ، اذا اخرج یده لم یکــد یراها » ·

(نامی)یش هەروا بۆ نموونە ئەڵێ

دڵی بەدکارم ئەوەند تاریکە
ڕێگای خەیاڵی تێدا باریکە
تاریکیی کینەو پەستی‌و بەدخواهی
خستوویەتە ناو پەردەی سیاهی

دێ بڕوانێ بۆ ڕۆژی ڕووناك
زەحمەت ئەیبینێ بە سایەقەی پاك

نموونەو وێنەی ئەوەیش بە عەقل مومکین بێو بە عادەت مومکین نەبێ ، وەك ئەوە کە شاعیری عەرەب وتوویە

ونكرم جارنا مادام فينا
ونتبعه الكرامة حيث مالا

(نامی)یش هەروا بۆ نموونە ئەڵێ

دڵی دڵبەرم ئەوەند ڕووناکە
وێنەی ئاوێنەی بێگەردو پاکە
ئەگەر بڕوانی بۆ ڕوخساری یار
ئەیبینی لەسەر فەلەکی دەووار

(المذهب الكلامي)

هەژدەهەم (المذهب الكلامي)یە کە بریتییە لەوە ئینسان بەڵگەو دەلیل بێنێتەوە بۆ مەبەستێ بە ئوسووڵی ئەهلی ئیستیدلال‌و بە شێوەی مەنتیقی ، وەك ئەوە کە خوا لە قورئانا فەرموویەتی : « لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا » ٠ نامی‌یش هەروا بۆ نموونە ئەڵێ

ئەگەر خالیقی جیهان دوو ئەبوون
زۆر زوو ئاسمان‌و زەوی تێك‌ئەچوون
ئەی جوونەی ئەویست ئەمیان نەجووڵان
ئەو بوونی ئەویست ، ئەمی‌تر نەبوون

(حسن التعليل)

نۆزدەهەم : (حسن التعليل)ە • ئەم سنعاتە بریتییە لەوە کە بەیانی عیللەتێکی موناسب بکرێ بۆ وەسفێ بە ئیعتیبارێکی ناسکی ناواقیعیو ناحەقیقی ئەمەیش لەسەر چوار بەشە ، چونکە ئەو وەصفە یا هەیەو مەبەست بەیانی عیللەتەکەیەتی ، یا نییەو کابرا ئەیەوێ ئیسباتی بکا ، بەشی یەکەمیش یا بەعادەت عیللەتی بەدەرەوە نییە ، یا عیللەتێکی هەیە غەیری ئەو عیللەتەی بەیان کراوە • بەشی دووەمیش یا مومکینە یا مومکین نییە •

نموونە بۆ ئەم چوار بەشە بەڕیز بەمجۆرەیە کە لەم شیعرانەی (نامی)دا بەیان کراوە (وێنەی یەکەم)

هەوری بەهاران ناڕێژێ باران
بۆ موقابەلەی شای کەرەمداران
بەلام تای لێ دێ لە دەسندەی یار
ئارەق ئەڕێژێ لەسەر دیاران

ئیستا باران ڕشتنی هەور لە واقیعدا دەلیلی هەیە غەیری ئەم عیللەتە کە بەیان کراوە • دیارە گیانلەبەر نییە تا تای لێ بێ لە ئینفیعالدا • ئەم عیللەتەیش کە بەیان کراوە شتێکی ئیددیعائییە •

هەروەها وەك لەم شیعرانەدا

وەنەوشەی بۆنخۆش لە کەناری جۆ
خۆی ئەنواند وێنەی گێسووی خۆشبۆی تۆ
قەزا زمانی کێشایە دواوە
تا خۆی نەنوێنێ لای تۆ سەرلەنۆ

* * *

برۆی کەوانەو برژانگی وەك تیر
کاتێ ئەڕوانێ دڵ ئەکا ئەسیر
خودا وای لێ کرد تا عالەم بڵێن
دڵبەر ڕاوچی‌یەو دڵداران نێچیر

* * *

ڕوخساری یارم عالەم ئارایە
لێوی یاقووتی شاهان ڕەوایە
دروست‌کراوە بە شێوە هەتا
پیایا هەڵبڵێن هەتا هەتایە

(وێنەی دووەم) :

یارم ئەیەوێ عاشق بکوژێ
ئەیەوێ بەدکار خوێنی بمژێ
گاتی پێ‌داوە پێویستە وەفا
هەرچەند بێ‌تاوان خوێنی ئەڕژێ

(وێنەی سێهەم)

ڕەقیب ڕەقابەت گەلێ بەسوودە
عاشق گەیشتە ئەوەی مەقسوودە
چاوی پێویستە بۆ بینینی یار
نەتهێشت کوێر ببێ ، مەنعت بەسوودە

(وێنـــەی چـــوارەم)

زوهرەو موشتەری دوو دەردەدارن
عاشقی گۆنای گوڵناری یارن
شەو کە یارم نووست ئەوان ئەوەستن
وێنەی ئێشکچیی لای شەهریارن

(تفريـــغ)

بیستەم (تفريغ)ە کــە ئەوەیــە حوکمــێ بــۆ شتێــکی پێوەنــدیدار بــە شتێــکەوە ئیســپات بکرێ پاش ئەوەی کــە حوکمێکیتر بۆ پێوەندیدارێکیتر پێیەوە ئیسپــات بکــرێ نموونەی ئەمە وەك ئەوە کە شاعیری عەرەب وتوویە

فاضت يداه بالنضار كما
فاضت ظباه في الوغى بدمي

(نامی)یش بۆ نموونە بەکوردی وتوویە

باڵای دڵدارم وێنەی دار تەڵە
سینەی پەروەردەی سوخمەی غەزەڵە
چاوانی جوانی مەستن بە بێمەی
لێوی یاقووتە ، مەمکی زەردەبەی
ڕەوتی بە شێوەی ڕەوتی غەزاڵە
عاشق ئەپێکێو ئەڵێ مەناڵە
دانی بە وێنەی دانەی مرواری
دەمی وەك خونچەی باخچەی بەهاری

نەشئەی نەفەسی نەشئەی بەهەشتە
عەترو گوڵاوی کەژو کۆو دەشتە
ئاخ بۆچی دڵبەر نەبوو بە یارم
تا تیماری کا دڵەی بیمارم
بۆ نایێ بۆنی بدا لە دڵم
دڵم بگاتە شا باخچەی گوڵم
(نامی) دڵەکەی گەلێ بیمارە
پێکراوی نووکی برژانگی یارە

(تأكيد المدح بما يشبه الذم)

بیستویەکەم : (تأكيد المدح بما يشبه الذم)ە ئەوەیش دوو جۆرە جۆرێکیان ئەوەیە سیفەتێکی تەعریف کردن جیابکرێتەوە لە سیفەتێکی ذەمی نەفیکراو لە کەسێك گوایە ئەم سیفەتی تەعریفکردنە لەو سیفەتی ذەمە نەفیکراوەدا داخڵە • نموونەی ئەمە وەك ئەوە کە خوا فەرموویەتی « وما تنقمون منا الا ان آمنا بآيات الله » •

(نامی)ی خاوەنی ئەم ڕازاوەیەیش بەم شیعرانە نموونەی بۆ ئەم سنعەتە هێناوەتەوە

یارانمان بەرین لە گشت نارەوا
مەگەر لە باوەڕ بە ذاتی خودا
یارم بێعەیبە مەگەر ئەم عەیبە
کە تیلی چاوی وەك مژدەی غەیبە
پاکە بە دەروون خاوێنە لە گەرد
مەر گەردی دۆستی بۆ ئینسانی مەرد

جـۆری دووەمیش ئـەوەیە سـیفەتێـکی تەعریفکردن لە سیفەتێکی تری تەعریفکردنی کەسێك جیا بکرێتـەوە لەسـەر ئەساسی ئەوە کە ئەم سیفەتی تری تەعریفکردنە بـەر عـەیب و شوورەیی ئەکەوێ .

(نامی) لە نموونە هێنانەوەدا بۆ ئەم جۆرە ئەڵێ

یارم مەشغوولە بە یادی خودا
چ لە کاتی ڕۆژ یاخود لە شەوا
ئەوەندە هەیە زۆر خێرۆمەندە
بۆ بێگانەو خوێش ، بۆ شاو بۆ بەندە

هەر لەمجۆرەیە تەئکیدکردنی ذەم بە شتێ کە بشوبهێ بـە تەعریف ، وەك لەم بەیتانەدا

فلان پیاوێکی بەدخوڵق و خووە
ئەوەندە هەیە عەقڵی تێکچووە
بەدەو بەدڕەفتار زۆر تاوانبارە
ئەوەندە هەیە ئاژاوەی شارە
بە سەرو سیما زۆر ناشیرینە
ئەوەندە هەیە دەم بە نەفرینە
کابرا قازانجی هیچ لێ نابینی
ئەوەندە هەیە لاوازە دینی

(توجیـه)

بیست و دووەم (توجیه)ە کە ئەوەتە قسە بەجۆرێ بکەی دوو ڕووی دژ بەیەك هەڵبگرێ ، وەك لەم بەیتە عەرەبی یەدا

خاط لی عمرو قباء

یا لیت عینیه سواء

(نامی)یش ئەڵێ

وەستا بۆی دووریم کەوایێ فاسۆن

هەردوو چاوانی ، ئاخ ، وەك یەك ئەبوون

(الهزل المـراد بـه الجد)

بیستوسێهەم (الهزل المراد به الجد)ە واتە گاڵتەیێ ـە مەبەستت لێی ڕاسـت بـێو گاڵتـە نەبـێ ، وەك لـەم بەیتـە عەرەبی یەدا

اذا ما تمیمي اتاك مفاخرا

فقل عدّ عنّي ، کیف أکلك للضب ؟

(نامی)یش بۆ نموونەی ئەم جۆرە سنعەتە ئەڵێ

ئەپاڕایەوە هەژاری لە خوا

پارچەیێ نانی وشکی پێبدا

دەوڵەمەند ئەیوت کە نانت نی‌یە

کولیچە بخۆ ، خراپیی چی‌یە ؟

(القول بالموجب)

بیستوچوارەم (القول بالموجب)ە کە ئەوەتە لە قسـەی کەسێکا سیفەتێ بدرێ بە کەسێو حوکمێکی بدرێتە پاڵ ، تۆیش بێی ئەو سیفەتـە بۆ کەسێکی‌تـر ئیسـپات بکـەی ، وەك لـەم ئایەتەدا « یقولون لئن رجعنا الی المدینة لیخرجن الاعز منهـا

الاذل ، ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين

نامی‌یش بۆ نموونەی ئەم سنعەتە وتوویەتی

ئەڵێ چووینەوە بۆ هەوارگەی یار
پاکان دەرئەکەن کۆمەڵی بەدکار
من ئەڵێم پاکان یارانی خودان
ناپاکان پیاوی ئاژاوەو هەران
بەدکار بێگانەی حەفتا ملەیە
فێڵ و تەڵەکەی پلە پلەیە
لە دێمەکارا چەشنی ڕەشمارە
لەناو ئاوایی وەك گورگی هارە
قسەی دوژمنی ئیسلام گوێ مەگرن
ئەوانە چاوگەی بەدکاری و مەکرن

(المراد)

بیست‌و پێنجەم (المراد)ە کە ئەوەیە ناوی کەسی تەعریف‌کراو یا کەسی‌تر بەڕیز بەپێی بەرودوایی هاتنە دنیایان بهێنرێ وەك لەم بەیتە شیعرە عەرەبی‌یەدا

ان یقتلوك فقد ثللت عروشهم
بعتیبة بن الحارث بن شهاب

(نامی)یش لەم مەیدانەدا ئەڵێ

ئەتەوێ مەردی ڕێگای ئازادی
صلاح‌الدینی نجم‌الدین شادی

(استطراد)

بیست‌وشه‌شه‌م (استطراد)ه که ئه‌وه‌یه قسه‌که‌ر له‌و مه‌به‌سته‌ی تیایه‌تی لابدا بۆ مه‌به‌ستێکی‌تر له‌به‌ر موناسه‌به‌تێك له‌نێوانیانا ، پاشان بگه‌ڕێته‌وه سه‌ر مه‌به‌سته ئه‌سلی‌یه‌که‌ی‌و ته‌واوی بکا ، وه‌ك له‌م ڕسته عه‌ره‌بی‌یه‌دا ده‌رئه‌که‌وێ « یقول القائل رأیت رجلا متینا في الاسلام ، وان الدین عند الله الاسلام ، ومراعاته تفید لصاحبه سعادة الدارین • وکان الرجل عالما بارعا في العلوم کافة وافادني واجاد في افادتي ، جزاه الله عني خیرا »•

شاعیری خۆیشمان بۆنموونه هێنانه‌وه بۆ ئه‌م سنعه‌ته ئه‌ڵێ :

بزانن یارم پێکامی به تیر
تیری دڵگیری (بیاره) دڵگیر
(بیاره) مه‌عنای (پیاده‌ڕێ)یه
ڕێگه‌ی پیاده‌یه پشتی ئه‌و دێیه
وه‌ختێ هێرشی سوپای ئه‌سکه‌نده‌ر
وڵاتیان داگرت ئه‌م‌سه‌ر تا ئه‌وسه‌ر
سواره به دڵی نائه‌مینه‌وه
هه‌م‌و سه‌رکه‌وتن له سوورێنه‌وه
پیاده‌یش له بیاره‌ی خۆش سه‌رو دامان
سه‌رکه‌وتن بۆ سه‌ر کێوی هه‌ورامان
جا ئه‌و تیره‌ی وا دڵبه‌ر دای له دڵ
دڵی کرد به جێی تێراوێی موشکوڵ

هەر لەو ساتەوە هەتا ئەم ساتە
دڵم چاوەڕێی بۆی بەرەکاتە
هەرچەند پێکامی بە تیری نیگا
دوعای بۆ ئەکەم کاتی سەحەرگا
قەت بێزار نابم بە ئێش و ئازار
ئازارم بۆنێ دێنێ لە گوڵزار

* * *

دەخیل لامەدەن لە دینی دڵبەر
دڵبەر دیدەیە بۆ خاوەن نەظەر
بالای چون ئالای بەرزە چنارە
مەدینەی سەروی دەوری جۆبارە
وێنەی پەرچەمە لەبۆ نیشتمان
کانی ئەمانەو مەرکەزی ئیمان
گێسووی کەمەندە لەبۆ عاشقان
بەندی زنجیرە لەبۆ موشتاقان
برۆی کەوانەو برژانگی تیرە
تیری صەییادی هەزار نەچیرە
چاوی نەرگسی نەرگسەجارە
بۆنی وەنەوشەی چەمی بیارە
لێوی عەقیقی یەمەنی کانە
خاڵی (حجر الاسود)ی جوانە

ڕوخساری تاوی چەرخی چوارەمە
مایەی ڕووناکیی چەرخی عالەمە
ئەم یارە دیارە ئادەمیزادە
بەڵام بەڕاستی باڵا نەژادە
فەرامۆش مەبن لە عەشقی باڵای
لە مەشقی عیلمو لە زەوقی کاڵای
هەرچەند نیشانەی تیری برینە
برینەکانی جێی ئافەرینە
هەر ئەوە مایەی ڕزگاریی دڵم
هەر ئەوە چرای ماڵو مەنزڵم
(نامی) ژیواری یادی یارانە
سەبرو قەراری بە کۆسارانە

ئەم شیعرانەیش هەروا نموونەی هونەری (استطراد)ن

نەوجوانێکم دی ، ئەوەیش بزانە
کەوا جوان زۆرن لەم نیشتمانە
وێنەی نایابە لەم کێوو دەشتە
سا مەگەر حۆریی باخی بەهەشتە
لە هەر شوێنێکا ساتێ بمێنێ
هەتا هەتایە بەهەشت ئەنوێنێ
پاش مردن کاتێ شوێنی خۆم ئەگرم
زیندووم ، چون بە بۆی ئەوەوە ئەمرم

ئەمجار لەوکاتا ئەڕۆم بۆ مەحشەر
بە بەعثی عالەم (أللە أكبر)
هیوام ئەوەیە لەژێر ئالاّیا
بم بە ئەناخوان لەبەر بالاّیا
لە حوزووریا بم تا (حوض المورود)
ئەوسا وەرئەگرم وەثیقەی خولوود
ئەمەیە مایەی ئارامیی (نامی)
لە عەینی عیشقا وەری گرت جامی

(افتتان)

بیستوحەوتەم (افتتان)ە کە بریتی یە لە کۆکردنەوەی چەند جۆری جیاجیای پیاهەڵگوتن‌و تەعریفکردن‌و زەم‌کردن‌و چالاکی‌و تەمەڵی‌و زانست‌و کارو پرسەو پیرۆزبایی‌و شتی لەم چەشنانە • نموونەی ئەمە وەك لەم چوارینە عەرەبی یەدا

ولقد ذكرتك والرماح نواهل
مني ، وبيض الهند تقطر بالدم
فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغرك المتبسم

(نامی)یش ، هەر لەم نموونەیە وتوویەتی

هەرچەندە ئەڕۆم بۆ ناو گوڵزاری
سەروی ئەبینم لە گوێ جۆباری
یارم دێتە یاد لەناو جوانانا
شێت ئەبم ئەڕۆم ڕووەو کۆساری

* * *

دڵبەرم لەناو گشت دڵبەرانا
وێنەی سۆسەنە لە مێرغوزارا
تا ئەو دیاره بێ گوڵ بێقیمەتە
وەك وەنەوشەیە لەنێوان خارا

* * *

من وائەزانم فریشتەی غەیبە
بەدکاریش ئەڵێ سەرتاپای عەیبە
من گوێ ناگرم بۆ واتەی بەدکار
واتەی ئەو هەموو گومان و ڕەیبە

* * *

ئەو چیی لە بەدی زیاتر پێ ئەکرێ
بەرهەمی چی یە غەیرەز تانەو تیر ؟
بۆم بلوێ بستێ بە قەرزی نادەم
ئەیکەم بە پەندی هەموو جوان و پیر

(تجاهل العارف)

بیست و هەشتەم : (تجاهل العارف)ە کـە بریتی یـە لـەوە کەسێ خۆی شتێ بزانێ کەچی وا پیشانبدا هیچـی لێ نازانێ و پرسیار لە خەڵك بكا لەبارەیەوە ٠

نموونەی ئەمە وەك لەم بەیتە عەرەبی یەدا

أ لمع برق سری ، أم ضوء مصباح
أم ابتساماتها بالمنظر الصاحي ؟!

(نامی)یش ، هەر لەم نموونەیە ، ئەڵێ

به سەرگەردت بم من نازانم چیت
ئادەمیزادی ؟ فریشتەی ؟ پەریت ؟
سەرپێچی سەرت پەڕی تاووسە
ئاوریشمی پاکە ، توخوا ، یاخود چیت ؟

❁ ❁ ❁

تۆ نووری پاکی لە بەرچاو دیاری
وا بە بینیت دڵ پڕ ئەنوارە ؟
یاخود فریشتەی نێرراوی غەیبی
بۆ دەوای دەردی دڵەی ئاوارە ؟
گەردی خاکی پێت بۆ دەوای چاوم
جەواهیر سورمەی پڕئیعتیبارە
شنۆی نەسیمی نەفەسی پاکت
هەروەك دیاری هات بۆ ئەم دیارە
یاخود هەناسەی عیسای مەسیح بوو
بۆ ژیاندنەوەی مردووی بێچارە
دڵم مردووە لە دەردی دووریت
دەمێکە بۆ تۆ بە ئینتیزارە
ئاوی حەیاتی ، چاری مەماتی
مایەی نەجاتی لەم ڕۆژگارە
هەرچەندە ئێمە لەو دۆستانە نین
بینە نەزرگەی ئەو چاو خومارە
بیکە بە خاتر دۆستانی گیانیت
ئەو دڵدارانەی دڵیان بێدارە

حیسابمان بکە بە دەرگاوانێ
لە بەرچاوتا بێ سوبحو ئێوارە
(نامی) لە باغی شادا پشکاوە
بۆیە ، هەرچی بێ ، بەئیعتیبارە

(ائتلاف اللفظ والمعنى)

بیستونۆهەم (أئتلاف اللفظ والمعنی)یە کە بریتی‌یە لەوە لەفزو مەعنا موناسبی یەك بن ، واتە لەفزی ناسك بۆ مەعنای ناسكو لەفزی قورسو سەخت بۆ مەعنای قورسو سەخت هەڵبژێررابێ -

نموونەی ئەم سنعەتە لەم چوارینە عەرەبی‌یەدا دیارە

اذا ما غضبنا غضبة مضرية
هتكنا حجاب الشمس او قطرت دما
اذا ما أعرنا سيداً من قبيلة
ذرى منبر صلى علينا وسلما

(نامی)یش نموونەی بۆ ئەم سنعەتە بەم شیعرانە هێناوەتەوە

شیری ستەمكار گەردن نەبڕێ
سەگی هەوشاری لە مانگ ئەوەڕێ
لەسەر گوڕگانی خەتاكارانە
لەسەر تاوانی تاوانبارانە
نمنم دێتە خوار شەونم بەهاران
نەبێ بە گوڵزار سینەی كۆساران

بۆ دەروون شادیی زومرەی یارانە
موبارەکبادیی شیرین کارانە
گورزو گۆپالی پاڵەوانەکان
بەڵایە بۆسەر ماڵەوانەکان
تریشقەی بەهار ئەدا لە زەوی
جەڤایە لەبۆ چاڵەوانەکان

(نفی الصفة بایهام اثباتها)

سیهەم (نفی الصفة بایهام اثباتها)یە واتــە بــە گومــان خستنە دڵی بوونی سیفەتێك لە کەسێکا ئەو سیفەتەی لێ نەفــی بکەی• بۆ نموونە پیاوێکی هوشیار وتوویە ئەوانەی لەگەڵ خوای خۆیان خەریکن بیرلێکردنەوەی ماڵی دنیا خەریکیان ناکا ئێستە ئەم قسەیە وائەگەیەنێ ئەوانەی لەگــەڵ خــوای خۆیــان خەریکن ماڵی دنیایان هەیە ، بــەڵام ماڵــی دنیــا ناتوانــێ دڵو دەروونیان بگرێو خەریکیان ناکا ، لەکاتێکا کە ئەمانە هــــەر لەبنەڕەتەوە ماڵی دنیایان نییە تا خەریکیان بکا

(نامی)یش بەمشیعرانە نموونەی بۆ ئەم سنعەتە هێناوەتەوە

عاشقی باڵاو کاڵای وەفایی
ڕێی لێ ناگرێ غەمی دنیایی
طالیبی ڕەزای دڵی دڵداران
مانیعی نییە مەرتەبەی شاران
ئەوەی دڵسۆزە بۆ موسوڵمانان
مانیعی نییە تێکۆشێ بۆ نان

دنیای لێ ببێ بە تەنووری سوور
هەر نێ ئەکۆشێ بە هێزی شوعوور
دنیا ئیخلاصەو ماباقی ئیفلاس
موخلیس گوێ نادا بە نزیكو دوور
با ڕەشەبا بێ یا شنەی شەماڵ
دنیا سەرما بێ یا گەرمای بەدحاڵ
(نامی) عاشقە بە یادی یاران
هەروەها ئەژی لە ڕۆژگاران

فەسڵی دووەم
ڕازاندنەوەی لەفزی

جۆرەکانی ڕازاندنەوەی لەفزی زۆرن

(جناسی تام)

یەکەم (جناسی تام) واتە هاوڕەنگیی تەواو لەنێوان حەرفەکانی دوو لەفزدا • نامی لە نموونە هێنانەوەی ئەم جۆرەدا ئەڵێ :

کاتێ چاوم کەوت بە چارەی ئامین
وتم : فیدات بم ! وتی پێم : ئامین
وتم : با دەستم بگاتە مەمە
وتی : مەمنووعە ، مەمە خاتەمە
وتم : بێ بۆ چۆڕ یا بۆ دڵی نەنە
بە زەردەخەنە پێی فەرمووم : نە نە

وتی : حەزئەکەم پێم لەبۆ سەردۆش
وتم : بەسەر چاو ، ئەتنێمە سەر دۆش
وتم : دەرخە ڕووت بە وێنەی لالا
بەلەهجەی عەرەب پێی فەرمووم : لا لا
وتم : بێ بۆ لام نازاری سەرپۆش
پێی وتم : عەیبە هاتن بێ سەرپۆش
وتم : ئەم چەرخە بۆ گەردەلوولە ؟
وتی پێم : چونکە زوڵفی من لوولە
وتم پێی : ماچێ لەو دوو چاوانە
وتی : مەحاڵە بەم دوو چاوانە
وتم : بمخەیتە ناوی چاوانـە
دەسبەردار نابم لەو دوو چاوانە
وتم : دەرمکەی لە دیوانەکەت
شێت ئەبم ، ئەبم بە دێوانەکەت
ئەسووڕێمەوە وێنەی پەروانە
هەرچەند بسووتێم وێنەی پەروانە
وتم : وا ئەڕۆم بۆ ماڵی لالە
بۆ سەیرو سەفای ئەو گۆنا لالە
وتی : لەم کاتو شوێنو مەحاڵە
ئەوەی ئەتەوێ بۆ تۆ مەحاڵە
ئەمجار هەناسەم هەڵکێشا بە داخ
بووم بە دێوانەی دەشتو شاخو داخ

تۆبەی کرد لە ڕۆح جەنابی (نامی)
خۆی کرد بە فیدای چاوانی جامی

ئەگەریش ئەو دوو وشەیە هەردوکیان (اسم) ناو بن یا (فعل) کارو کردەوە بن ، ئەوە هاوجۆرییەکەیان ناوئەنرێ بە (مماثل) واتە هاوچەشن ئەگەریش یەکێکیان ناوو یەکێکیان کارو کردەوە بێ ئەوە پێی‌ئەوترێ (مستوفي) واتە پڕبەپێست • (نامی) لە نموونە هێنانەوەدا بۆ ئەم جۆرە ئەڵێ

زیاد زیاد بێ نانو خوانەکەی
هەر ئاوەدان بێ دیوەخانەکەی

ئەگەر یەکێکیشیان (مفرد)و ئەویان (مرکب) بێ ئەوەپێی ئەوترێ (جناس الترکیب) وەك ئەم بەیتەی نامیدا

بەدکار نەفامو خامە (گادەمە)
با بلەوەڕێ لە گیای (گادەمە)

هەروا ئەڵێ :

پەری‌خانەیە خانووی پەریخان
بۆیە بۆ دێوان بوو بە دیوەخان

هەروا ئەڵێ :

لەگەڵ گوڵزارا چووم بۆ ناو گوڵزار
بۆ سەیرو سەفاو بۆ چاری ئازار
زانایێ فەرمووی پێکەوە مەڕۆن
مەگەر هەڵبگرن دوعای چاوەزار

ئەگەریش لە شێوەی نووسیندا جیا بوون لە یەك ئەوە

ناوئەبرێ بە (مفروق) وەك لەم بەیتەی (نامی)دا

چما مەخولە لای مامە خولە
بوو بە خاوەنی قەرەوێڵەو کوڵلە[1]

(جناسی ناقص)

ئەگەریش لە ژمارەی حەرفدا جیاواز بوون ئەوە ناوئەبرێ بە (جناسی ناقص) ۰ جا ئەگەر جیاوازی‌یەکەیان بە یەك حەرف بوو لە سەرەتاوە ئەوە پێی ئەوترێ (مردوف) ۰ لـەم بابەتەدا (نامی) ئەڵێ :

بەراوردم کرد بە ماوەی چەند ساڵ
کە دەوامی حاڵ مەحاڵە مەحاڵ
مادەم (لایسأل) نەصصی کەلامە
پرسیار لە خوا مایەی مەلامە[2]

هەروا ئەڵێ :

ئەگەر بەڕاستی کراسی یۆسوو
بۆنی بکەین‌و بیخەینە سەر ڕوو
چاوی‌سەرو دڵ ڕوون ئەبێتەوە
وەك چاوی یەعقووب ڕۆشنەوە بوو

* * *

(۱) چما یا چمان ، بۆ شوبهاندن بەکارئەهێنرێن ۰ کوڵلە: پەردەو کوڵلەی سەر جێی نوومتنی هاوینان لە سەربان بۆ دەفعی مێشوولە ۰

(۲) مەلام لۆمە ۰

چووم تا ببینم ئەوزاعی مالّی
لە کەمڕوکورتی یا لە کەمالّی
بە قەزوا قەدەر لە مالاّ نەبوون
نە مالّم بینی نە حالّو بالّی

* * *

وام لە مەراقا لە فیراقی تۆ
مردم بە دەردی ئیشتیاقی تۆ
دنیام گشت تەی‌کرد لە هیچ لا نەمدی
ڕازاییتەوە بە ئەخلاقی تۆ

* * *

پەشێویی جیهان ئەگەر بزانی
لەسەر دوو شتە : لاتیو نەزانی
خۆزگە نەزانی ڕیشەی دەرئەهات
تا نەڕوێتەوە داری نەزانی

* * *

عەشقی شیرینە فەرتووتیی فەرهاد
عەشقی دێرینە شەیدایی نەوزاد
ئازادیش وا لە بەندیخانەدا
ئازادی ناکەن بە دادو فەریاد

* * *

تا مانم مابێ دامانت ئەگرم
بۆئەوەی لەبەر دامانت بمرم

ژینە مردنم بۆ مانی دڵبەر
خۆم شەهید ئەکەم بۆئەوەی نەمرم

* * *

کارم دیدەنی دیداری تۆیە
قارم لە قارو ئازاری تۆیە
شادیی من لەسەر شادیی دڵبەرە
بێزاریم لەسەر بێزاریی تۆیە

* * *

زاخۆ بە داخۆ لاوك دەوێژێ
عەقرە وەك نوقرە ئەسرین ئەرێژێ
نە نە سەهوم‌کرد ، لەباتیی نوقرە
ڕێزەی ئاڵتوونی شیرین ئەبێژێ

* * *

زەمان ئەمانی نی‌یە لەبۆ کەس
نامدار زامدارە بە نێزەی ناکەس
بەدکار بێدارەو بە شەو ناخەوێ
زۆر ئاگادارە نەفەس بە نەفەس

* * *

دوژمنی بەد دڵ ، بەد دەمو بەد لێو
لە ماڵو لە دەر ، لە ساراو لە کێو
گورگ‌و قەساب‌و شوانی مەڕو ماڵ
هەموو هەر یەکن بۆ بەرخی بێ‌خێو

* * *

مەکینەی کینەی دڵی دوژمنان
کە دای لە کێڵگەی وەفای موسوڵمان
هەرچیی تێدابێ لە گیاو گوڵی جوان
ڕاپێچی ئەکا بۆ دنیای نەمان

* * *

خودا خودایەو جیهانیش جیهان
زانایە بە گشت ئاشکراو پەنهان
تا بەندەی ڕاستو دڵسۆزی خوا بی
ئەویش لەگەڵتەو ڕەحیمەو ڕەحمان

* * *

ئەی هاوار لە دەس کاری ناڕەوا
تووشی چی بوون مەخلووقی خووا
بێفەرقی بەینی هامانو هێمن
عالەمیان فەوتاند بە هۆسەو هەوا

* * *

ژیان ماوانکەی گێژی گەردنە
زیان هات ، چارەت خۆڕاگرتنە
ئەگەرنا ژینێ ژان بێ لەبۆ دڵ
هەر بە ناو ژینە ، بە ڕاست مردنە

* * *

لە شاری طائیف چووم بۆ لەطایف
بۆلای عاریفی خاوەن مەعاریف

عەرزم‌كرد : قوربان ! هاتوومە خزمەت
فەرمووی هەر ڕۆحە لایق بە عاریف

ئەگەریش جیاوازی‌یان لە حەرفی ناوەڕاستا بوو ، ئەوە ناوئەبرێ بە (مكتنف) بۆنموونە وەك ئەو بەیتەی شاعیر كە ئەڵێ

جدي وجهدي في الوفا بالعهد
مادمت حيا منذ عهد المهد

(نامی)یش ئەڵێ :

من بە جدو جهد نەگەیمە ئەو جێ
دوورە لە پەستی‌و پێی‌ئەڵێن ئەوجێ
تەوفیقی خودا بردمیە بورجێ
كەم كەس پێی‌بگاو بۆی بێ جێ‌بەجێ

* * *

دەردم ئەوەیە دەربم باریكە
لەم دنیایشا جێم تەنگ‌و تاریكە
مەگەر لوتفی خوا بگاتە فریام
لەو جێ تاریكەو لەو ڕێ باریكە

* * *

خانەدان یەعنی مەیدانی میوان
كە میوان نەبێ ، نابێ خانەدان
بەرزیی ڕووی جیهان لەسەر قازانجە
قازانجیش خولكەو جێگەو چێشت‌و نان

ئەگەریش جیاوازی‌یەکە لە ئاخری وشەوە بێ ، ئەوە پێــی ئەڵێن (مطرف) • لە نموونەی ئەمەدا شاعیری عەرەب وتوویە :

یمدون من ایدٍ عواص عواصمِ
نصول باسیاف قواصٍ قواصم

(نامی)یش ئەڵێ :

ژین لەبۆ ژیرە نەك بۆ بێهۆشە
هۆش بۆ هوشیارە • نەك بۆ سەرخۆشە
بە هەوا دەرچووم لەبۆ هەواڵی
ببینم مینای سەرگۆنای ئاڵی
بزانم حاڵی و ماچی کەم خاڵی
ڕوخسارو لێوو چاوانی کاڵی
بە بەختیاری بەختم یاریی کرد
ئەحواڵم زانی ، زانینێکی ورد
دم پڕ کەماڵێ لە بەرزە ماڵێ
خاوەن تەمکینێ ، شیرین ئەحواڵێ ،
هیوای دڵداران لەقای دڵبەرە
هەرچەند کەمیش بێ ساتێ لە ساڵێ
حەجی ماڵی خوا یەك کەڕەت فەرزە
نەك هەموو ساڵێ ، جارێ لە ساڵێ
خودا ئەم بەشە نەسێنێتەوە
بەسمە بۆ بەسمەی دوو لێوان ئاڵێ

(نامی) له شه‌وقا شێت‌و شه‌یدایه
نازانێ ئاگای هۆش‌و که‌ماڵێ

ئه‌گه‌ریش جیاوازی‌یان به زیاتر له حه‌رفێ بوو ، ئه‌وه پێی‌ئه‌وترێ (مذیّل) واته داوێنه‌دار ، وه‌ك له‌م به‌یته‌ی خه‌نسادا :

ان البكاء هو الشفا
ء من الجوى بين الجوانح

(نامی)یش ئه‌ڵێ

یاری من جوانه ، جانی جانانه
له‌عله ، یاقووته ، دوڕه ، مه‌رجانه
گیانی من عاشق بۆ عاشقانه
ئه‌وه‌ی که بۆ یار له موشتاقانه

* * *

گه‌ڵێ گه‌لێکم بینی کوێرو که‌ڕ
ئه‌سووڕانه‌وه به سواریی که‌ر
زۆری پێ‌نه‌چوو گشتیان به‌سه‌رچوون
نه که‌ر مایه‌وه‌و نه خاوه‌نی که‌ر

* * *

بارو بارگه‌ی یار به صه‌د عیززو ناز
ڕۆیی بۆ کوێستان ، کێوی (مێشه‌ڵواز)
سه‌رقافڵه گه‌وره‌ی ده‌سته‌ی یاران بوو
ده‌ست‌و پێم ماچ‌کرد وتم : هۆ شاباز
گه‌ر قوبووڵم که‌ی به خوڵامی خۆت
ئه‌گه‌م به سوودو سه‌رمایه‌ی دڵخواز

ڕۆیشتم بۆ گوڵ بۆ دێی (گوڵچیدەر)
گوڵێکم بینی لە تاریف ئەودەر
پێم‌وت : ئەی گوڵی سەرانسەر جیهان
فیدای پەڕەت بێ جیهان سەرانسەر
مادەم نایابە لە وێنەی تۆ گوڵ
هەرگیز ناچمەدەر لە دێی (گوڵچیدەر)

* * *

حەسەن نیگادار نیگادارت بێ
لە شەوو ڕۆژا ئاگادار بێ
(انا فتحنا) کلیل‌دارت بێ
(وحفظناها)یش چاوەزارت بێ

* * *

بە هەوا دەرچووم بۆ هەوارگەی یار
لەبۆ تەماشای ڕوخساری دڵدار
دیم دانیشتبوو لەناو گوڵزارا
بە عیشوە وبە ناز ، بە چاوی خومار

بەڵام دروست نی‌یە جیاوازیی حەرفەکان بە زیاتر لـە دوو حەرف بێ . (نامی) ئەڵێ

دڵ زۆر ئەترسێ لە دڵ نیگەران
نابێ بە برا بۆ برادەران
مارێ کە کلکی بە تێغ بڕابێ
فەرامۆش ناکا کلکی لە دەران

ئەگەریش جیاوازیی ئەو دوو وشەیە لـە ڕیزدا بـوو ئەوە

پێی ئەڵێن (قلب) ، وەك لەم ڕستە عەرەبی یەدا (حسامه فتح لاوليائه ، وحيف لاعدائه) .

(نامی)یش ئەڵێ :

ئەوەی بە دەردی دووریت ئەفەوتێ
حەیفە بە ئاگری دۆزەخ بسووتێ

(رد العجز الى الصدر)

هەر لە جۆری ڕازاندنەوەی لەفزی یە (رد العجز الى الصدر) واتە گێڕاندنەوەی دوا بڕگەی وتار بۆ سەرەتاکەی ، وەك لە فەرموودەی خوادا کە ئەفەرموێت « وتخشى الناس والله احق أن تخشاه » .

(نامی) ئەڵێ :

دیارە لە ئەهلی دنیا ئەترسی
تەنیا لە خودای تەنیا بترسە
بۆچی ئەپرسی لە عەمرو لە زەید
تەنیا لە حەقی خودا بپرسە
مەترسە لەوەی لە خوا ئەترسێ
لەوەی ناترسێ لە خوا بترسە

* * *

عاشقی دنیا پێی مەڵێن عاشق
عاشقی خودا پێی بڵێن عاشق

(سجع)

یەکێکی تر لە جۆرەکانی ڕازاندنەوەی لەفزی (سجع)ە کە بریتی یە لە هاوشێوەیی دوو وشەی دوایی پەخشان لە دوا

حەرفدا • جوانترین سەجعیش ئەوەیە بڕبڕەکانی ئەوەندەی یەك بن و وەك یەك بن • ئەمەیش سێ جۆری هەیە ، یەکیان (سجعی مطرف)ە کە ئەوەتە فاصیلەکانی لە سەنگدا جیاواز بن ، بەلاّم لە قافیەدا وەك یەك وابن ، وەك لەم ئایەتەدا « الم نجعل الارض مهادا ، والجبال اوتادا » •

(نامی)یش بۆنموونە ئەڵێ

« چاوت نەڕوانێ بۆ ماڵ • هەر بڕوانە بۆ ئەحواڵ • بنیادەم بە حاڵی باش ئەگا بە پایەی کەماڵ » •

دووهەمیان (سجعی مرصع)ە کە ئەوەتە لەفزەکانی یەکێ لە بڕبڕەکانی یا زۆرتریان لە سەنگ و قافیەدا هاوشێوە بن وەك ئەم ڕستەیەی حەریری لە مەقاماتەکەیا کە وتوویە : « وهو یطبع الاسجاع بجواهر لفظه ، ویقرع الاسماع بزواجر وعظه » یا وەك ئەم ڕستەیەی هەمەدانی کە ئەڵێ : « ان بعد الکدر صفوا ، وبعد المطر صحوا » •

(نامی)یش ئەڵێ

« بڕۆرەوە شیرەمەڕ ، بخۆرەوە شیری مەڕ ، بگرە بە داو شێری لەڕ ، بگرە بە تاو بەحرو بەڕ ، جیهان پڕ بکە لە فەڕ » •

سێهەمیشیان (سجعی متوازی)یە کە ئەوەیە دوو بڕبڕەکە لە سەنگا یا لە قافیەکاریدا هاوشێوە بن ، وەك لەم ئایەتەدا کە ئەفەرموێ : « فیها سرر مرفوعة ، واکواب موضوعة » •

(نامی) لە نموونە هێنانەوە بۆ ئەمجۆرەدا ئەڵێ

« ماڵ بۆ خواردنو خەڵات ، یا بۆ ڕۆژی بەسەرهات ، یا بۆ سەدەقەو خێرات » ٠

جوانترین جۆری سەجعیش ئەوەیە کە بڕبڕەی دوایی لەوی پێشووی درێژتر بێ ، وەك لەم ئایەتەدا کە ئەفەرموێ « والنجم اذا هوی ، ماضل صاحبکم وماغوی » ٠

(نامی)یش لە نموونەی ئەم جۆرەدا ئەڵێ « من ئامادەم بۆ کردنی ئەوەی تالیبی بۆی ، بەقوربانی ئەو خاکەیشم تۆ بەسەریا ئەڕۆی »

خۆ ئەگەر بڕبڕەکان سیان بن ، ئەوەی سێهەمیان لە دووەمیان درێژتر بێ ، وەك لەم عیبارەتەدا « بەقوربانی باڵاتم ٠ من تا ئەمرم هەمیشە بەتەماتم هاتوومە بەردەرگاکەت چاوەڕوانی خەڵاتم » ٠

شوێنی بەکارهێنانی (سجع) وتاری پەخشانە ٠ جاروباریش لە شیعردا بەکاری‌ئەهێنن وەك ئـەوە کـە شاعیـری عـەرەب وتوویە :

فنحن في جزل ، والروم في وجل
والبر في شغل ، والبحر في خجل

(نامی)یش ئەڵێ :

چاو ئەڕوانێ بۆ باڵات ، لەبۆ شیرینیی کاڵات
هیوای من لە گشت حاڵات ، حەشرە لە سایەی ئاڵات

(تشـطير)

(تشطیر)یش كه ئەوەتە هەركام له دوو نیوەی شیعر دوو پارچەی هاوقافیه بن‌و جیا بن له دوو پارچەكەی ئەویان، بینا لەسەر بەكارهێنانی (سجع) له هەركام له دوو نیوه بەیتەكەدا ئەكرێ وەك لێرەدا كه شاعیری عەرەب ئەڵێ

تدبیر معتصم ، بالله منتقم
لله مرتقب ، في الله مرتعب

(نامی)یش ئەڵێ

ئاسمانی كاتی درەو ، زۆر جوانه به مانگەشەو
وەكوو سایەقەی ساماڵ ، جوانه كاتی كشتوكاڵ

(موازنه)

جۆرێكی‌تری ڕازاندنەوەی لەفزی (موازنه)یه كه بریتی‌یه له ئەوەندەی یەك بوونی دوو فاصیله له وەزنا نەك له قافیەدا وەك لەم ئایەتەدا كه ئەفەرموێ « ونمارق مصفوفة ، وزرابی مبثوثة » .

(نامی)یش ئەڵێ :

چۆوبۆشین فەرزه بۆ خاوەن ویقار
تێكۆشین فەرزه بۆ ڕۆژی حیساب

(قلب)

جۆرێكی‌تری ڕازاندنەوەی لەفزی (قلب)ه كه ئەوەیه ئەگەر وتارەكه هەڵگێڕیتەوە وەك خۆی لێ بێتەوە ، وەك لەم ئایەتەدا

« وربك فكبر » بەبێ واوەکەی ، یا لەم ئایەتەدا « کل في فلك یسبحون » بە بێ جوملەی (یسبحون)ەکەی ، یا لەم شیعرە فارسی‌یەدا :

شکر بترازوی وزارت برکش
شو همره بلبل بلب هر مهوش

(تشریع)

جۆرێکی‌تری ڕازاندنەوەی لەفزی (تشریع)ە کە بریتی‌یە لە دامەزراندنی شیعرێ لەسەر دوو قافیە کە ڕاوەستان لەسەر هەرکام لەو دوو قافیەیە ڕەوابێ شاعیری عەرەب لە نموونەی ئەم‌جۆرەدا ئەڵێ :

یا خاطب الدنیا الدنیة انها
شرك الردی وقرارة الاکدار

(نمی)یش ئەڵێ :

بەقوربانت بم ، تۆ یاری منی ، دڵداری منی
فیدای بالآت بم ، هاوکاری منی ، هاوشاری منی
تۆی یاری دڵدار ، عالەم شەیداتە ، عاشقی بالآتە
تۆی شەمعی دیار ، دڵ بە سەوداتە ، شێتی کالآتە
ئاخ ڕزگار ئەبووم لەم خوێنەخوارە ، دژی نەجاتە
هەرکەس ئەبینی بۆ ئەو فەوتاوە ، وێڵی وڵاتە

چەند وڵات گەڕام نەمدی میسالی ، نادیرەی کاتە
دووڕە ، یاقووتە ، لەعلەو لەئالی ، شای سەر بساتە
یارێکم هەیە هاووێنەی نی‌یە ، پڕ بەرەکاتە
بە وێنەی چرای سەماو زەوی‌یە ، هۆی دەرەجاتە
باڵا عەرعەرە ، ڕوخسار مینایە ، دوور لە ئافاتە
عەترو عەنبەرە ، نووری سینایە ، عالی سیفاتە
بەڵام ئەو یارە شاهان سەفایە ، بەکەمالاتە
لە شاهان زۆرتر بە نیسنیغنایە ، بەدەسەلاتە
ئەو ڕۆی بڕوانی نایبینی بە چاو ، لە غەیبیاتە
هەرچەند حازرە بەدیار نی‌یە لەناو ، پڕی سیفاتە
(نامی) دەمێکە گیرۆدە بووە بەم کارەساتە
دڵ بەندی ئەوەو خادیمی زووە ، عاشقی نیگاتە

(لزوم مالا یلزم)

یەکێکی‌تر لە هونەرەکانی بەدیع (لزوم ما لایلزم)ە ٠ ئەم هونەرە واتە لەئەستۆگرتنی شتێ کە پێویست نەبێ ، ئەمەیش بریتی‌یە لەوە کە لای کەمی دوو حەرفی دوایی لای کەمی دوو وشەی بەرانبەر لە لای کەمی دوو ڕستەی بەرانبەرا وەك یەك وابن وەك لەم دوو ئایەتەدا : « فأما اليتيم فلا تقهر ، واما السائل فلا تنهر » ٠

(نامی)یش لە نموونەی ئەم جۆرەدا ئەڵێ
ئەی دڵبەر بە خوا هەر تۆم دڵخوازی
من لە دەربەندم ، تۆ لە پێوازی

هەرچەند تێکۆشم هەرگیز ناتگەمێ
من گەدای شاران ، تۆ شاهان خوازی
بە شێوەی چاوان وێنەی شاپازی
بە برۆکانتا کەوانەسازی
بە نیگای چاوا شای تیرئەندازی
من موحتاجی تۆو تۆیش لێم بێنیازی
بە خوا ژیانم هەمووی عەزابە
کەی ژیانیوا بە ژین حیسابە
بۆ عاشق کوشتن یار وەك قەسابە
هەر ماوەتەوە زەمانەسازی
خوا پەنامان‌دا لەو جووتە چاوە
کارو کاسبیی هەر چاوو ڕاوە
تیرە ، کەوانە ، کەمەندە ، ڕاوە
دەر ناچێ (ذمی) ڕازیو ناڕازی

(مواربـــە)

هونەرێکیتری بەدیع (مواربە)یە ٠

ئەمەیش بریتییە لەوە کە وتاردەر وتارێکیوا بدا بـــە گۆڕینی پیتێ یا بە گۆڕینی نوختەو سەروبۆر بۆ مەدحو بۆ زەم بشێ ، وەك ئەوە کە ئەبوونوئاس زەمی کەسێکی بەم بەیتـــە کردبوو :

لقد ضاع شعری علی بابکم
کما ضاع عقد علی خائف

جا کە لەسەر وتنی ئەو بەیتە شیعرە گلەییـان لێ کـرد ،

وتی : وتوومه :

لقد ضاء شعری علی بابکم

کما ضاء عقد علی خالف

هەر لەم جۆرە هونەرەیە ئەم بەیتە شیعرەی شێخ ڕەزای تاڵەبانی کە بە پاشایەکی عوسمانیی وتووە

بعثت تو بر خلاف بعثت پیغمبراست

انت م ارسلت الا زحمة للعالمین

جا کە داویانەتەوە بەڕوویا خۆی لێ دەرباز کردووەو وتوویە من وتوومە :

بعثت تو بر وفاق بعثت پیغمبراست

انت ما ارسلت الا رحمة للعالمین

(تطریز)

یەکێکی تریش لەهونەرەکانی بەدیع (تطریز)ە

تەطریز بریتی‌یە لەوە لە بەشی یەکەمی شیعر یا پەخشاندا سێ ناوی جیاواز هەبێ کە مەعنایان جیابێ‌و ، لە بەشی دووەمی شیعرەکەدا سیفەتێکی دووبارەکراوە ببێ بە یەك لەفز

لە نموونەی ئەم هونەرەدا شاعیری عەرەب وتوویە

وتسقینی وتشرب من رحیق

خلیق ان یلقب بالخلوق

کأن الکأس فی یدها وفیها

عقیق فی عقیق فی عقیق

(نامی)یش لەم نموونەیە بەکوردی ئەڵێ

پیاڵەو چایی‌و لێوی دڵدارم
نایابن ئەمڕۆ بزانە تاقیق
ئەگەر وێنەیان بێتە ناو وتار
وێنەی ئاقیفەو ئاقیق‌و ئاقیق

❁ ❁ ❁

باڵاو سوورەت‌و سیرەتی دڵبەر
عەرعەرەو بەدرە ڕەوشتی ڕەهبەر
هەموو نایابن لەڕووی جیهانا
لە ملیار یەکێ نایەتە دەفتەر

(ئیئتیلافی لەفزو مەعنا)

یەکێکی‌تریش لە هونەرەکانی بەدیع ئیئتیلافی‌لەفزو مەعنایە ٠

ئەمەیش بریتی‌یە لەوە ئەو لەفزانەی بەکاریان دێنی لە وتارا لەسەر یەك شێوە بن لە غەرابەت‌و کەمیابیدا

خوای گەورە لە قورئانا لە نموونەی ئەم هونەرە فەرموویەتی « تالله تفتؤا تذكر يوسف حتى تكون حرضا او تكون من الهالكين » ئیستا لێرەدا سوێند بە حەرفی (تێ) خوراوە کە سوێند خواردنێکی کەمیابە هەروەها حەزف کردنی حەرفی (لا)یش لەسەر فیعلی (تفتؤا) کەمیابە

(نامی)یش لەم بابەتە ئەڵێ

من قەسەم ئەخۆم بە چاوی دوژمن
چاوی دۆستەکەم دوژمنە بۆ من

ئیستا لێرەدا سوێند خوراوە بە چاوی دوژمن کە سوێند خواردن بە چاوی دوژمن کاریکی کەمیابە • هەروەها ئەمەیش کە چاوی دۆستی ئینسان ببێ بە دوژمنی ، کارێکی کەمیابە •

(انسجام)

یەکێکی‌تر لە هونەرەکانی بەدیع (انسجام)ە

ئەم هونەرە بریتی‌یە لەوە لەفز ساغو بێ هەلە بێو بەئاسانی مەعنای لێوە فام بکرێ ، وەك لەم بەیتە شیعرە عەرەبی‌یەدا

ما وهب الله لامرئ هبة
افضل من عقله ومن ادبه

(نامی)یش ئەڵێ

دەلیل بە سوودە بۆ شەخسی عاقل
ئیحزاری مەرجەع بۆ نەفسی ناقیل
مودارا فەرزە بۆ پیاوی گەورە
دارایی باشە بۆ چەرخو دەورە

(اکتفاء)

یەکێکی‌تر لە هونەرەکانی بەدیع (اکتفاء)ە •

ئەم هونەرە بریتی‌یە لەوە شاعیر هەندێ وشەی‌وا لە قسەدا حەزف بکا کە بێ باسکردنیان مرۆ بزانێ چین‌و لەبەرئەوە باسکردنیان پێویست نەبێ ، وەك لەم ئایەتەی قورئانا کە ئەفەرموێ : « قل هل یستوي الذین یعلمون والذین لایعلمون » واتە یعلمون ماینفعهم وما لاینفعهم کە ئەمەیش لە

عیبارەتەکەوە دەرئەکەوێ ·

(نامی)یش لە نموونەی ئەم هونەرەدا ئەڵێ

لاواز ناگاتە پایەی توانا
نابێ بە یەکێ نەزانو زانا
وای لە یادما هەموو نەفەسێ
حالت ئەپرسم لە هەموو کەسێ

(سرقات شعریە)

دواباپەت لەم کتێبەدا دەربارەی (سرقات شعریە)یە واتە دزینی لەفز یا مەعنای شیعر ·

مەبەست لەم بابەتە ئەوەیە شاعیرێك عیبارەتێکی لە شیعری خۆیا بەکارهێناوە یا مەعنایەکی بەیان کردووە ، پاش ئەو شاعیرێکیتر بێ ئەو عیبارەتە یا ئەو مەعنایە وەربگرێو بیکا بە هیی خۆیو لە شیعری خۆیا بەکاری بهێنێ

دوو شاعیر وەك یەك لە بابەتێ بدون لەو بابەتانەی لەناو خەڵکا باون وەك مەدحو زەمو دڵداریو ستایشی خواو پێغەمبەرو بابەتی لەم چەشنە ، یا دوو شاعیر لە (وجە الدلالە)دا وەك یەكو هاوشێوە بن واتە ئەو ڕێگایانەی بەکاریان ئەهێنن بۆ گەیاندنی مەبەست وەك بەکارهێنانی حەقیقەتو مەجازو تەشبیەو تەعریضو شتیوا ، ئەمە هەمووی پەسەندو بەجێیە چونکە لەکۆنەوە لەناو شاعیرو ئەدیبانا باو بووەو بەکارهێنراوە ·

بەڵێ ئەگەر لەم بابەتی (وجە الدلالە)دا یەکێ لەو دوو شاعیرە زۆر لەویتریان وردترو ، داڕشتنەکەی ناسکتر بوو ، ئەوە ئەکرێ ئەوەیان بە لەپێش (مقدّم) بناسرێو ، ئەگەر

ئەوی‌تر ئەو شێوە دارشتنەی لێ دزیبوو ، ئەکرێ ئەمەی دووەمیان بە دز بناسرێ • بەڵام دزینی ڕاستی بەوە دێتەڕوو کابرای دووەم عەینی مەعنای شاعیری پێشووی لە شیعرەکـەی خۆیـا بەیـان کردبێ لەگەڵ هەموو لەفزەکانیا ، ئەوە بێ‌گومان بە دز ئەناسرێ • هەروا ئەگەر کەمێ لە لەفزەکانی ئەوی پێشوویشی گۆڕی ، یـا تەنانەت هەموو لەفزەکانیشی گـۆڕی بـە لەفـزی موراديـف ، ئەوەیش هەر بە دزی حسێب ئەکرێ •

خۆ ئەگەر مەعنای شیعری شاعیری پێشـووی وەرگرتبـوو لەگەڵ گۆڕینی هەندێ مەعنای ورد بـە مەعنای‌تـرو ، هەمـوو لەفزەکان یا هەندێکیان بگۆڕێ ئەوە ئەم ڕەفتارەی ناوئـەبرێ بە (اغارەو مسخ) واتە بەسەرداداو بە شتێکی‌تر کردن • لەم صوورەتەدا ئەگەر شاعیری دووهەم بە بەلاغەتتر بوو لە شاعیری یەکەم ، ئەوە باش‌و قوبووڵەو ، ئەگەر وەکوو یەکیش دەرچوون ئەوە شیعری شاعیری دووەمیش باشەو وەرئەگیرێ ، بەڵام هونەر هەر هیی شاعیری یەکەمە • خۆ ئەگەر شاعیری دووەم لە شاعیری یەکەم کەمتـر بـوو ئـەوە ناپەسەنـدەو وەرناگیـرێ ئـەم تەفسیلاتەیش بۆ شوێنێکە بزانرێ شاعیری دووەم لـە شاعیری یەکەمی وەرگرتووە ، ئەگینا ئەگەر ئـەو تەعبیـرو تەسـویرە لەسەر (توافقی افکار) بێ ئـەوە بێ‌سێ‌ودوو پەسەنـدە • ئەگەر شاعیری دووەمیش هەر مەعنای شیعری شاعیری پێشووی وەرگرتبوو نەك لەفزەکانی ، ئەوە ئەو کارە ناوئەبرێ بـە (المسام‌و سلخ) واتە دەس‌تێوەردان‌و لێ‌داماڵین ئەم‌جۆرەیش

ئەبێتەوە بە سێ جۆر یەکەم ئەوەیە شاعیری دووهەم بەلاغەتدارتر بێ لەوی پێشوو کە ئەمە پەسەندەو پاشە • دووەم ئەوەیە هەروەك ئەو وابێ ئەمەیش هەر وەرئەگیرێ خۆ ئەگەر لەو ئایەخترو کەمتر بێ ، کە ئەمە جۆری سێهەمە ، ئەوە ناپەسەندەو وەرناگیرێ

ئەمانەی باسمانکردن هەموو بەشبەحاڵی دزیی ئاشکراو پێزانراوە • هەرچی دزیی پێنەزانراوو نائاشکرایە ، ئەوەیە هەردوو شیعرەکە جۆرە پێوەندێکیان بەیەکەوە ببێ ، وەك شاعیر لەم بەیتەدا ئەڵێ :

فلا يمنعك عن أرب لحاهم
سواء ذو العمامة والخمار

بە بەراورد لەگەڵ ئەم بەیتەی ابو الطيب المتنبي کە ئەڵێ

ومنْ في كفه منهم قناة
كمن في كفه منهم خضاب

(اقتبـاس)

ئەمەیش چەند جۆرێکیتری هونەری بەدیع یەکێ لەمانە (اقتباس)ە کە ئەوەتە جوملەیەك لە قورئان و حەدیثی پێغەمبەر بخەیتە ناو قسەی خۆتەوە بەجۆرێ کە خوانا بزانێ ئەو چوملەیە هیی خۆت نییەو قورئانە یاخود حەدیثە •

بۆنموونەی ئیقتیباس لە قورئانی پیرۆزەوە (نامی) ئەڵێ

گەر لوطفێ بکا یاری موقەڕڕەب
زوو پێئەزانێ بەدکاری عەقرەب

بۆ مەنعی لوطفێ زوو حازر ئەبێ
« کلمح البصر أو هو اقرب »

* * *

موبالات ناکەم بە قاڵو بە قیل
سەبرم کردووە بە یارو خەلیل
دوژمن چی ئەڵێ با بڵێ بۆ خۆی
خودا کەریمە « فصبر جمیل »

* * *

وتم بە دڵبەر ئەی یاری جەلیل
بەدکار نامەردە ، مەیکە بە خەلیل
وتی : مەترسە ، خوا هەیە ٠ وتم :
« حسبنا الله ونعم الوکیل »

بۆ نموونەی ئیقتیباسیش لە حەدیثی پیرۆزەوە ، ئەڵێ

ئەگەرچی بەدکار زۆر ناپەسەندە
دایم خەریکی داوو کەمەندە
موبالات ناکەم بە دەردو داوی
« بالمکاره حفّت الجنة »

* * *

ئەگەر لە ئەرزی یا لە ئاسمانی
دایم گیرۆدەی دەردو زیانی
بەڵاو ئافاتی نەفسی ئەممارە
لەویش خراپتر مەکری شەیتانی

* * *

لادەی لەوانە ، ئەهلی جەنناتی
ئەژیت لە سایەی خێرو خێراتی
ئارەزووبازی دۆزەخ جێگەتە
« حفت النار بالشهوات »

(تضمیـن)

(تضمین) عیبارەتە لەوە شیعری خەڵکی بخەیتە ناو شیعری خۆتەوەو ئەگەر شیعرە تەضمین کراوەکـە بـاو نەبـوو لەنـاو خوێندەوارانا ، خوێندەوارانی لێ ئاگادار بکەی ٠

بۆ نموونەی ئەم هونەرە (نامی) ئەڵێ

لەش لەناو خۆڵا وا ئەتلێتەوە
دڵیش لاتانەو ناگەڕێتەوە
واتەی (مەولەوی) بیرتان بێتەوە :
« گەر زەڕڕێ شوعوور هەیە پێتەوە
کە وتیان خودا ئەبڕێتەوە »

(عقـد)

(عقد) عیبارەتە لەوە کە پارچەیەك پەخشـان بهۆنیتـەوەو بیکەی بە شیعر بەمەرجێ هەموو یا زۆرتری وشەکانی ئەو پارچە پەخشانە وەرگری‌و بیخەیتە ناو شیعرەکەتەوە ٠ کەواتە ئەتوانی کەم‌و زیاد لە شیعرەکەتا بکەیت‌و خۆت نەبەستی بـە وشەکـانی پارچە پەخشانەکەوە ٠ بەڵام ئەگـەر هـاتو وشـەکانی پارچـە

پەخشانەکەت پشتگوێ خستو مەعناکانیانت بە وشەیتر خستە ناو شیعرەکەتەوە ، ئەوە شیعرێکت بۆ خۆت دانـاوەو ناوتـرێ پەخشانی کەسێکت کردووە بە شیعر ، هەرچەند خاڵی نییـە لە دزینی مەعنا •

(نامی) ، بۆ نموونەی ئەم جـۆرە ، دوو دێـڕی سەرەتـای کتێبی گولستانی سەعدیی هۆنیوەتەوەو ئەڵێ

هەرچی نیعمەتە هیی ئەو خودایە
لێ نزیك بوونی لەسەر تەقوایە
کە فەرموویەتی : سوپاسم مایەی
زۆریی نیعمەتی هەردو دنیایە

(حـل)

یەکێکیتریش لە هونەرەکانی بەدیع (حل)ە کە بریتیـیـــە لەوە شـیعرێ بکـەی بــە پەخشان بەمەرجێ کـەوا داڕشتنەکەی جوانو دلگیر بێو شیعرەکەیشی بەڕەسایی تیا جێبهێڵێتەوە •

ئەم هونەرە وێنەی زۆرەو پێویستی بەنموونە بۆ هێنانەوە نییە •

(تلمیح)

یەکێکیتریش لە هونەرەکانی بەدیع (تلمیح)ە کە بریتییە لەوە لەناو وتاری خۆتا ئیشارەت بکەی بـۆ ڕووداوێ یا شیعرێ یا پەندێکی پێشینـان • بـۆنموونـەی ئیشـارەت کـردن بـۆ فەرموودەیەکی پێغەمبەر (درووودی خوای لێ بێ) (نامی) ئەڵێ

هەرچەند برایان سەر بەرەو خەدرن
قەی ناکا وێنەی یارانی بەدرن

کە ئیشارەیە بۆ فەرموودەی پێغەمبەر کە فەرموویەتی « لعل الله اطلع علی اهل بدر ، فقال اعملوا ما شئتم فقد غفرت لکم » .

پەنا بە نامەرد بۆ دنیا یا دین
وەك بە ئاگرە لە گەرمای هاوین

ئەمەیش ئیشارەیە بۆ ئەو بەیتە شیعری عەرەبییە کە ئەڵێ

المستجیر بعمر عند کربته
کالمستجیر من الرمضاء بالنار

(براعة الاستهلال)

یەکێکی تر لە هونەرەکانی بەدیع (براعة الاستهلال)ە کە لە لوغەتا بەمەعنای گەردن بەرزکردنەوەیە بۆ دۆزینەوەی مانگی یەکشەوە یا لە شادمانیی دۆزینەوەیا . لە عورفی بەدیعیشا ئەوەتە لە دێبلچەی وتارا ئیشارەت بکرێ بۆ مەتڵەبی خاوەن وتار لە وتارەکەی .

بۆنموونە ابومحمدی خازن لە سەرەتای قەسیدەیەکی پیرۆزباییی صاحبی کوڕی عبادا کە خوا کوڕی دابوویە ئەڵێ

بشری ، فقد أنجز الاقبال ما وعدا
وکوکب المجد من افق العلا صعدا

(نامی)یش لەو پارچەشیعرەیا کە لە سەرەتای سەفەری

حەجیا نووسیویە ، ئەڵێ

بەخ بەخ ، ماشەڵلا ! چەند بەختیارم
بە دڵ موشتاقی زیارەتی یارم
ئەگەم بە ڕەوضە ڕەوضەی سەردارم
باخچەی پڕ میوەی یاری دڵدارم
مادەم گەیشتم ئەحەسێمەوە
ڕزگارم لە بای جەفای بەدکارم
نیشانی شەرەف وەرئەگرم بۆ خۆم
لە دەستی باڵای والای موختارم
عاقیبەت خێرە بەڕاستی (نامی)
بە زیارەتی شەفاعەتکارم

جا پێویستە لەسەر خاوەن وتار لە چوار شوێنا چاودێریی وتارەکەی بکا . یەکەم لە سەرەتادا ، واتە لە سەرەتای وتارەکەیا ، بە وردە وردەو بە ناسکیو جوانی ، بێتە قسە ، وا کە دڵی دانیشتوانی ڕاکێشێ . دووەم ئیشارەی بە مەبەستەکەی خۆی تیابێ کە ئەوە (براعة الاستهلال)ەکەیە . سێهەم بە موناسەبە لە دیباچەکەوە دەربچێ بۆ مەبەستەکەی . چوارەم (حسن الانتهاء) واتە بەجوانی بڕینەوەی وتارەکەیەو دوایی هێنانیەتی بەجۆرێ کە دڵی دانیشتووان خۆشو نوورانی بکاو دوا ڕستەیشی نیشانەی بڕانەوەی وتارەکەی تیا بێ .

بۆنموونە (نامی) لە دوایی هاتنی ئەم باسانەی ئەم کتێبەدا

ئەڵێ :

سوپاس بۆ خودا من بەختیارم
لە سایەی خواوە تەواو بوو کارم
چەند پەڕەیێکم نووسی بە پێی حاڵ
لە فەننی بەدیع بۆ گەورەو مناڵ
بیکەن بە سەرمەشق بۆ باسی ئەدەب
بۆ ئەدەبی کورد یاخود هیی عەرەب
کەموکورتی‌یان ئەگەر تیا بینی
ڕاستی کەنەوە بۆ ڕێنموونی
با چاو بپۆشن لە عەیبو نەقسم
من تاقەکەسو تەنگە نەفەسم
بەگوێرەی ڕۆژە خزمەتی زانست
هەرکەسێ دەستی تا چەندێ ڕۆیشت
جیهان دەریایە ، هەرکەس بەپێی خۆی
بەشو بەهرەیێ دانراوە بۆی
سوپاس بۆ خودا بەش فراوانین
بە نووری ڕەحمەت دڵ ئاوەدانین

* * *

لە حەمدی خواوە لێبوومەوە لە پاکنووسکردنەوەی (ڕازاوەی نامی لە هونەری بەدیعدا) لە چێشتەنگای ڕۆژی جومعەی یەکی مانگی جمادی الاولی‌ی سالی ١٤٠٩ای هیجری ، ڕێکەوتی ٩/١٢/١٩٨٨ی میلادی لە مەدرەسەی مزگەوتی

حەزرەتی شێخ عبدالقادری گەیلانی نور اللـه روحـه ونفعنـا ببرکاته وغفر لنا ولاخواننا المسلمین والمسلمات ، انه ارحـم الراحمین • وصلی الله علی سیدنا محمد وآله اجمعین •

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین • عبدالکریمی کوڕی محمدی کوردی شارەزووری •

عەرووزی نامی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على حبيبه ورسوله الامين محمد سيد الانبياء والمرسلين ، وعلى آله وصحبه اجمعين ، واتباعه باحسان الى يوم الدين •

وبعد ، بزانن خودای تەعالا (جلت قدرته) وەکوو عالەمی دروست کردووە ، بەعزێ لە دروستکراوەکانی خۆی بە بەش و بەهرەی بەقیمەت خەلات کردووە • عەقڵ و هۆشی داوە بە ئادەمیزادو لوخەتی ئیلهام کردووە بۆ دەربڕینی مەبەستی خۆی و تاری پەخشان و هۆنراوی پێداوە • ئەو هۆنراوانە لەسەر چەند یاسا بەکارهێنراون کە خەلیلی کوڕی ئەحمەدی فەراهیدی لە (عروض) کە شوێنێکە لە حیجاز[1] ئیلهام کراوە بەو یاسایانەو هەمووی زەبت کردوون و ڕێ و شوێنی بۆ داناون ، بۆیە عیلمەکەی مەشهوور بووە بە عیلمی عەرووز بە ناوی جێگەی ئیلهامەکەیەوە •

هەروا کە ئەدەب و شیعر لە زمانی عەرەبدا باوە ، لە زمانەکانی تریشا هەروا باوە لەبەرئەوە کە پەخشان و هۆنراوە لە پێویستیی ژیانی ئینسانن هەر قەومێ لەم مەیدانەدا لە قەومەکانی تر دوابکەوێ ئیتر هەر پاشکەوتوو ئەبێ

ئێمە ئەو پارچە عەرەبیانەمان بەراورد کردوون و دیومانە

(١) یاخود ناوی وڵاتی حیجازە •

له وێنەیان لە زمانی خۆیشمانا هەن‌و زیـاد لەوانەیشـ گەلـێ پارچەمان هەیە لە عەرەبیدا وێنەیان نی‌یە ئێمـە بـەگوێرەی توانای خۆمان هەندێ لەو پارچە شیعرە کوردی‌یانە ئەنووسینەوە کە وێنەیان لە عەرەبیدا نی‌یەو ، چیی‌تریش هەبێ حەوالەی بیرو هۆشی برایانی هاونیشتمانی ئەکەین هۆنـراوە هـەر چـۆن بێتە سەرزمان مادەم بەشەکان لەناو خۆیانا ڕێك‌و جۆر بن باشە ، بەڵام هەندێ یاسایش هەیە چاودێری کردنیان جوانترە ٠

هۆنراوە ئەگەر تاقە بەیتێ بێ پێی‌ئەڵێن (فەرد) واتــە تەنهاو تاقانە ٠ ئەگەر دوو شیعریش بن پێی‌ئەڵێن (ڕوباعـی) چونکە چوار نیوە شیعرە ٠ جا ئەگەر هۆنراوە بە یاسای غەزەل بێ هەر ئەوەندە پێویستە ئاخری نیو دێڕە شیعرەکان وەکو یەك بن ٠ شاعیر ئەڵێ

دڵم عاشقە بە چاوی جوانت

سەرگەردانە بۆ تاتای زوڵفانت

خۆ ئەگەر هاتو لەسەر یاسای قەسیدە بوو ، ئەوە تەنهـا ئەوەندە پێویستە ئاخری شیعرەکان لەسەر یـەك حـەرف بێ‌و ، ئاخری نیوەی یەکەمی یەکەم شـیعریش لەگـەڵ ئاخـری نیوەی دووەمی هاوجووت بن بەم‌جۆرە شیعرانە کە ئاخـری هەردوو نیوەکەیان هاوجووتن ئەڵێن (مەسنەوی) واتە دوونیوەیی

توانای شیعر دانان بۆ هەندێ‌کەس بەهرەو خوا پێدانە بـە بێ کەسب‌و فێربوون لەلایەن شاعیرەکەوە بۆ هەندێ کەسیش بە ڕەنجدان‌و تێکۆشان‌و تەماشا کردنی ئەسباب پەیـدا ئەبـێ

شیعری جوان وتن پێویستی به زانینی سروشتی کانو شینایی‌و گیاندارانو مێژووی جیهانو بیره‌وه‌ریی ڕووداوه‌کانو زانینی (حه‌قیقه‌ت)و (مه‌جاز)و (ته‌شبیه)و (کینایه)و (ضرب المثل)و په‌ندی پێشینان هه‌یه • به‌تایبه‌تی ته‌شبیه ده‌وری زۆری له جوانیی هۆنراوه‌دا هه‌یه • جا ئه‌گه‌ر ئینسان ته‌نها بتوانێ په‌خشان بهۆنێته‌وه ئه‌وه له عه‌ره‌بی‌و کوردیدا پێی ئه‌ڵێن (شاعیر) • ئه‌گه‌ر شیعره‌کانیشی مه‌عنای موناسبیان تیابێ پێی ئه‌ڵێن (حه‌کیم) وه‌ك شیعره‌کانی سه‌عدیی شیرازی‌و نیظامی‌و بێدڵو ئه‌م جۆره شاعیرانه •

شیعر ده‌وری له گه‌یاندنی مه‌تڵه‌بدا زۆره • وائه‌بێ دۆستی له‌نێوان دوو تاقم دوژمنا دروست ئه‌کاو وایش ئه‌بێ به‌پێچه‌وانه‌وه • خه‌ڵك هان ئه‌دا بۆ ئاوه‌دانی‌و ئابووری‌و دادپه‌روه‌ری‌و ڕاستی‌و وه‌فاو ڕاگرتنی عه‌هدو په‌یمان هه‌ر شیعرێ وابێ پایه‌ی لای ئاده‌میزاد به‌رزه‌و لای خوایش په‌سه‌نده• ئه‌م جۆره شیعرانه زۆر مه‌رغووبن‌و پێغه‌مبه‌ر درووده خوای لێ بێ به (حیکمه‌ت) ناوی بردوون به‌ڵێ ئه‌گه‌ر شیعرێ مه‌دحی فیسق‌و فوجوورو سته‌مکاری‌و ناهه‌مواریی ئاده‌میزاد بکا ئه‌وه به قسه‌ی هیچ‌وپووچ دائه‌نرێ‌و قیمه‌تی نه لای خواو نه لای ئاده‌میزادی ژیر نی‌یه ، به‌ڵکو پێویسته هه‌ر شاعیرێ شیعری له‌وجۆره بڵێ له کۆمه‌ڵ دووربخرێته‌وه چونکه بوونه‌که‌ی زه‌ره‌ره بۆ کۆمه‌ڵی ئاده‌میزادو ژیانی مایه‌ی مردنی کۆمه‌ڵی ئاده‌میزاده •

شوعەرا هەرچەند زەمیان کراوە
بە وەسفی (غاوی) ناویان براوە
غاوی گومڕایە بە مەعنەی وتار
بە چەند دەلیلو بە چەند ئیعتیبار
بەڵام لەو زەمە ئیستیثنا هەیە
لە حوکمی عومووم ئیستیغنا هەیە
شاعیری پاکی پاکیزە کردار
مەحبووبە بە حەق لای پەروەردگار
چونکە هۆنراوەی خاوەن حەقیقەت
پڕە لە مەعناو ئەسراری حیکمەت
گەلێ بەسوودن بۆ ئامۆژگاری
بۆ حیفظی موتوون بە ئاسانکاری
بۆ داڕشتنی وردە مەعانی
بۆ ڕێکخستنی کاری مەبانی
لەسەر تەشبیەو حەقیقەو مەجاز
بە ئیستیعارەی ناسکی دڵخواز
لەبۆ کینایەو تەعریضو تەلمیح
لەبۆ تەدقیقی ظاهیرو صەریح
تایبەتی لەبۆ دڵ بەهێز کردن
بۆ خۆڕاگرتن ، بۆ هەڵمەت بردن
بۆ صەبر لەسەر کارەساتەکان
ئەوانەی کە دڵ ئەخەنە تەکان

لەبۆ هێزی دڵ بۆ کاری نەفسی
لەبارەی ماددی یا ڕۆحیو قودسی
بۆ یادئاوەریی فیرقەی پێشینان
دەورە بە دەورە زەمان بە زەمان
بۆ تەرغیب لەسەر مینهاجی ئەوان
بۆ سەرکەوتنی میعراجی ئەوان
بۆ یادی یاران لە ڕۆژگاران
تا دڵ بێتە جۆش ، چاو بێتە باران
بۆ دەرکردنی خەفە لە دەروون
بۆ سەلامەتیی دەروونو بیروون
بەعزێ هۆنراوە مەرهەمە بۆ دڵ
دڵ پەڕەی گوڵە دوور بێ لە چقڵ
بۆ نیشاندانی یاسای ئوستادان
کاتی تەعلیمی تیپی شاگردان
هەموو تەنوێرن بۆ دڵی بەشەر
بۆ هێنانی خێر یا بۆ دەفعی شەڕ
تایبەتی شیعرێ دارای حیکمەت بێ
لە فیکری بیکری خاوەن هیممەت بێ
لەسەر فەرموودەی بە سوودی حەزرەت
لە بەیانە سیحر ، لە شیعرە حیکمەت

لەسەر ئەم یاسا شیعر جوانە
شیاوی شانی ئەدیبەکانە

باسی شیعری عەرەبی

خودا کە ویستی شتێ ڕوو بدا
ئەسبابەکانی ئامادە ئەکا
ویستی تەشهیری بوحووری ئەدەب
تایبەتی لەسەر زمانی عەرەب
هەتا دەرکەوێ کەلامی خودا
لە ئەشعار نی‌یەو دوورە لە هەوا
بزواندی دڵی ڕووناکی خەلیل
بۆ باسی ئەشعار بە وەزن و تەحلیل
جا چوو بۆ حیجاز حەجی بەیتوڵلا
بە ڕجای ڕەحمەت لە ذاتی خودا
تا لە (عروض)دا نزیکی طائیف
خوا لێی کردەوە دەرگای مەعاریف
بە عیلمی (عروض) ئیلهامی کرا
دەرگای میزانی شیعری پێدرا
بوحووری ئەشعار ئەوەی مەشهوورە
لەناو عەرەبا نزیك یا دوورە
بە شازدە بەحر میزانی دانان
لەلای ئەدیبان دەسنیشان کران

(بسيط) ، (تقارب) ، (خفيف)و (رجز)
(رمل)و (سريع) ئەی برای نەبەز
(طويل)و (مديد) ، (مجتث) ، (مضارع)
ئەگالێ‌بوونیان کارێکە نافیع
لەپاش ئەمانە جا (مقتضب)ە
ئەمیش بەحرێکی شیعری عەرەبە
ئەمجار (منسرح) جا (متدارك)
(کامل)و (وافر) ، (هزج)ی ناسك
ماددەی تەرکیبی میزانی (عروض)
میزانی صەرفە (بالوجە المفروض)
حورووفی عیللەو میمو سینو نوون
لەگەڵ حەرفی تێ ئەی برای مەئموون
بە ناوی (عروض) ناوی بۆ دانا
چون لە (عروض)دا ئەمەی داهێنا
تەعریفی عیلمی عەرووضی شەریف
بۆت بەیان ئەکەم ئەی برای لەطیف
عیلمێکە نەوعی ئەوزان باس ئەکا
سەنگی هۆنراوەت بۆ قیاس ئەکا
مەوزووعی وەزنە ، غایەیشی بزان
جیاکردنەوەی شیعرە لە پەخشان
زانینی فەرزە فەرزی کیفایەت
بو حیفظی قورئان ئایەت بە ئایەت

میزانی بەحرەکان

میزانی بوحوور حەوتن ئەی برا
ڕووناکین بۆ دڵ بە وێنەی چرا
(فعولن ، فاعل ، متفاعِلن)
وە (فاعلاتن)وە (مستفعلن)
وە (مفاعیلن) ، (مفاعلتن)
بەعزێ زیاد ئەکا بۆت (مفعولاتن)
حەرفی (لمعت سیوفنا)یە
پایەی (برعت حروفنا)یە
حورووف بۆ عالم ، سویووف بۆ شەڕکەر
نیازو ئامانجیان بۆ ئەهێننە بەر

حەرەکاتو سەکەنات

هەندێ حورووفیان حەرەکەدارن
هەندێ ساکنن بێدەنگ دیارن
سەرو بۆرو ژێر لات ئاشکرایە
زەنەیش بەتەنها حیسابی جیایە
پێویستە هەموو حەرەکەو سوکوون
بەرانبەر بە یەك بێنەجێ کە بوون

ئەجزای تەفاعیلەکان

ئەجزای تەفاعیل ئەی برای فاضل
(ئەسباب)ەو (اوتاد) لەگەڵ (فواصل)

(سبب) دوو جۆره (خفيف)و (ثقيل)
دەرکەوتووە بۆمان بەگوێرەی دەلیل
(متحرك)و (ساكن) وەکوو (كن)
(خفيف)ەو ، (ثقيل) دوو (متحرك)ن
(وتد) (مجموع)ەو (مفروق) برا گیان
بۆت بەیان ئەکەین گوێ بگرە لێمان
(مجموع) دوو حەرفی (متحرك)ن
بەدوایانا بێ حەرفێکی ساکن
(مفروق) دوو حەرفی (محرك)ی وان
ساکنێ هەبێ لەبەینی ئەوان
(فاصله) دوانن بچووك‌و گەورە
هاتوون بۆمان دەورە بە دەورە
بچووك سێ حەرفی (محرك)ی وان
ساکنێ هەبێ لەدوای ئەوان
وەکوو (حسَنت) ئای چەند جوانە
فاصیلی گەورە پێنج حەرفی وانە
چوارەمی ئەوان بۆ خۆی ساکن بێ
با (فعلتن) وێنەی زامن بێ
(لَمْ أرَ على ظهر « جَبَلِنْ
سمكتن يَوْمَنْ ») میسالی جەلین

ئەم تەفاعیلانە دوانیان (خماسی) واتە پێنج حەرفین وەکو (فعولن)و (فاعلن)و ئەوانی‌تریان هەموو (سباعـی) واتـه

حەوت حەرفین • هەروا بەعزێکیان (أصول) و بەعزێکیان (فروع)ن • (اصول)ەکانیان ئەوانەن کە ئەوەڵەکەیان (وتد)ە وەکوو (فعولن)و (مفاعیلن)و (مفاعیلتن)
(فروع)ەکانیشیان ئەوانەن کە ئەوەڵەکەیان (سبب)ە • ئەمانە وەکو (فاعلن)و (مستفعلن)و (فاعلاتن)و (متفاعلن)و (مفعولات) •

ئەم تەفاعیلانە (زحاف)و (علل) یان بەسەرا دێ • (زحاف) عیبارەتە لە حەزفێ کە دێ بەسەر حەرفی دووەمی اسبابدا
(زحاف) دوو بەشە (مفرد)و (مزدوج) • (زحافی مفرد) ئەوەیە عاریضی یەك مەحەل ببێ کە ساکن بێ ، ئەمەیش هەشت جۆرە •

جۆری یەکەم (خبن) کە عیبارەتە لە حەزفی حەرفی دووەمی ساکن • ئەمە لە (مستفعلن)دا دێتەجێو ئەبێ بە (متفعلن)و ئەبرێتە سەر (مفاعلن) • هەروا لە (فاعلاتن)یشا دێتەجێو ئەیکا بە (فعلاتن)و ، لە (مفعولاتن)یشا دێتەجێو ئەبێ بە (معولاتن)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (فعولاتن) •

جۆری دووەم (طی)ە کە عیبارەتە لە حەزفی حەرفی چوارەمی ساکن وەك حەزفی حەرفی (فێ) لە (مستفعلن) کە (وتدی مفروق)ەو دێتە سەر (متفعلن)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (مفاعلن) ، هەروا لە (مفعولات)دا کە ئەبێ بە (مفعلات)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (فاعلات) •

جۆری سێهەم (قبض)ە کە عیبارەتە لە حەزفی حەرفی پێنجەمی ساکن وەکو لە (فعولن)و (مفاعیلن)دا ، جا (فعولن)

دێته سەر (فعول)و (مفاعیلن) دێته سەر (مفاعلن) •

جۆری چوارەم (وقص)ە کە عیبارەتە لە حەزفـی حەرفی دووهەمی (متحرك)و ئەمە نایەتەجێ لە (متفاعلن)دا نەبێ کە دێته سەر (مفاعلن) •

جۆری پێنجەم (عصب)ە کە عیبارەتە لە ساکن کردنی حەرفی پێنجەم وەکو لە (مفاعلتن)داو ئەبێ بە (مفاعلتن) بە سوکوونی لام‌و ئەگوێزرێتەوە بۆ (مفاعیلن) •

جۆری شەشەم (قصر)ە کە عیبارەتە لە حەزفـی حـەرفی پێنجەمی ساکن لەگەڵ حەرەکە پێدانی ئەو ساکنەی لەپێشیەوەیە وەکو لە (مستفعلن)دا کە دێته سەر (مستفعل)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (مفعولن) • هەروا لە (فاعلن)دا کە دێته سەر (فاعـل)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (فعلن) بە سوکوونی عەین‌و ضەممەی لام هەروا دێتەجێ لە (متفاعلن)دا کـە ئەمێنێتەوە (متفاعـل)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (فعلاتن) بە کەسرەی عەین •

جۆری حەوتەم (کف)ە کە عیبارەتـە لە حەزفـی حەرفـی حەوتەمی سـاکن وەکـو لـە (مستفعلـن)دا کـە ئەمێنێتـەوە (مستفعل)و ، لە (مفاعیلن)دا کە ئەمێنێتەوە (مفاعیل)و لـە (فاعلاتن)دا کە ئەمێنێتەوە (فاعلاتو) بە ضەممەی حەرفـــی (تێ)و ئەگوێزرێتەوە بۆ (فاعلات) بە سوکوونی تێ •

جۆری هەشتەم (کسف)ە کە عیبارەتە لە حەزفی حەرفـی حەوتەمی متحرك •

جۆری نۆهەم (وقف)ە کە عیبارەتە لە ساکن‌کردنی حەرفی حەوتەمی متحرك وەکوو سوکوون پێدانی (تێ)ی (مفعولات) •

زحافی مزدوج

(زحافی مزدوج)یش عیبارەتە لەو تەغییراتە کە لـە دوو شوێنا بێ لە یەك جوزء لە ئەجزای شیعرێکدا ئەمەیش چـوار جۆرە ・

جۆری یەکەم (طی)ە لەگەڵ (خبن)دا ・ ئەمە ناوئەبـرێ بە (خبل) کە عیبارەتە لە بەجێهێنانی (خبن)و (طی) بەیەکەوە وەك ئەوە کە لە وەزنی (مستفعلن)دا حەزفی سینەکەو فێیەکەی بکەیو بمێنێتەوە (متعلن) بە بێ سینو فێ ، جا ئەگوێزرێتەوە بۆ (فعلتن) ・ هـەروا وەك لـــە وەزنـی (مفعـولات)دا کـە ئەگوێزرێتەوە بۆ (فعلات) ・

جۆری دووەم (طی)ە لەگەڵ (اضمار)دا کە ناوئەبرێ بە (خزل)و بریتی‌یە لە سوکوون پێدانی تـێو حەزفـی ئەلفـی (متفاعلن) ・

جۆری سێهەم (کف)ە لەگەڵ (خبـن)و ناوئەبـرێ بـــە (شکل)و عیبارەتە لە حەزفی ئەلفو نوونی (فاعلاتـن) کـــە (وتدی مجموع)ەو حەزفی سینو نوونی (مستفعلن) کە (وتدی مفروق)ە ・

جۆری چوارەم (کف)ە لەگەڵ (عصب) کە ناوئەبرێ بـە (نقص)و تایبەتی‌یە بە لەفزی (مفاعلتن) ・

عیللەتێ کە دێ بەسەر شیعردا

ئەمما عیللەتێ کە دێ بەسەر شیعردا ، ئەوە عیبارەتە لە دوو جۆر ・ جۆری یەکەم بە لێ زیادکردنەو جۆری دووەم بـە لـــێ کەمکردن ・

عیللەتێ کە بە لێ زیادکردن بێ سێ جۆرە • یەکەم ناوی (تذییل)ە کە عیبارەتە لە زیادکردنی سەبەبێکی خەفیف لەسەر هەر جوزئێ کە ئاخرەکەی (وتدی مجموع) بێ • دووەم زیادکردنی حەرفێکی ساکنە لەسەر هەر جوزئێ کە ئاخرەکەی سەبەبێکی خەفیف بێ • ئەم زیادە پێی ئەڵێن (تسبیغ) سێهەم زیادکردنی کەمتر لە پێنج حەرفە لە سەرەتای نیوەی یەکەمی شیعرەوە •

عیللەتێکیش کە بە کەمکردن بێ چەند جۆرە •

جۆری یەکەم لابردنی سەبەبێکی خەفیفە کە ناوئەبرێ بە (حذف) •

جۆری دووەم حەزفە لەگەڵ (عصب) • ئەمە تایبەتی‌یە بە بەحری (وافر)ەوە ، جا (مفاعلتن) ئەبێ بە (مفاعل) • ئەمە ناوئەبرێ بە (قطف) •

سێهەم لابردنی حەرفی ساکنە لە (وتدی مجموع)و ساکن‌کردنی حەرفی پێشەوەی • ئەمە تایبەتی‌یە بە بەحری (بسیط)و (رجز)و (کامل)ەوە • ئەم کارە ناوئەبرێ بە (قطع) •

چوارەم (قطع)ە لەگەڵ (حذف)و ناوئەبرێ بە (بتر) ئەم کارە داخڵ ئەبێ لە بەحری (متقارب)و بەحری (مدید) داو، لە یەکەمدا (مفعولن) ئەبێ بە (فع)و ، لە دووهەمدا (فاعلاتن) ئەبێ بە (فاعل) •

پێنجەم حەزفی حەرفی ساکن لە سەبەبی خەفیفو ساکن‌کردنی متحرکە ماوەکەیە • ئەمە ناوئەبرێ بە (قصر)و داخڵ ئەبێ لە

بەحری (رمل)ی (مدید)و (خفیف)و (متقارب) داو ، (فعولن) لێرەدا ئەبێ بە (فعول) ٠

شەشەم حەزفی هەمـوو (وتدی مجمـوع)ە ئـەم کـارە پێی ئەوترێ (حذذ) بە دوو ذالو هەر لـە بەحـری (کـامل)دا دێتەجێو (متفاعلن) ئەبێ بە (متفا) ٠

حەوتەم حەزفی (وتدی مفروق)ەو ناوئەبرێ بە (صلم) بە صادو لامو میم ٠ ئەم کارە تایبەتی‌یە بە بەحـری سەریعـەوەو (مفعولات) ئەکا بە (مفعو) ٠

هەشتەم ساکن‌کردنی حەرفـی حەوتەمـی متحرکـە وەکـو (تێ)ی (مفعولاتو) کە ئەبێ بە (مفعولات) و ناوئـەبرێ بـە (وقف)و لە بەحری (سریع)و (منسرح)دا دێتەجێ

نۆهەم حەزفی حەرفی حەوتەمی متحرکەو ناوئەبرێ بـە (کف) ٠ ئەمە لە بەحری (سریع)و (منسـرح)دا دێتەجـێو (مفعولات) ئەبێ بە (مفعولا) ٠

دەهەم لابردنی حەرفی یەکەمی (وتدی مجموع)ە لە سەرەتای نیوەبەیتی یەکەمەوە ٠ ئەمە دێتەجێ لە بەحـری (متقـارب)و (وافر)و (هزج)و (مضارع)و (طویل)دا ٠

یازدەهەم حەزفی حەرفی یەکەمی (وتدی مجموع)ە لـە بەحری (خفیف)و (مجتث)و (متـدارك)دا ٠ ئەمـە وەکـو (زحاف) وایە لە عەدەمە لزوومدا ٠

نەقسی نیوە شیعر بە یاسای ئەدەب
(جزء)ی پێ ئەڵێن عولەمای عەرەب

هەندێ کاروباری عورفی

(مجزوء) ئەوەیە نیوەی بڕابێ
پێویستە ئەمەت لا ئاشکرا بێ

* * *

بەیت بە دوو (مصرع) جێبەجێ ئەبێ
دووەمیان بەدوای یەکەمیانا دێ
پێی ئەڵێن (عروض) ئاخری یەکەم
ئاخری دووهەم (ضرب)ە براکەم
لە یەکەم شیعری قەسیدەکانا
یاسایە لەناو ئەدیبەکانا
(ضرب) بە وێنەی (عروض)ی سافە
ئەم یاسا ڕاستەو بە بێخیلافە

پێشەکی بۆ بەحرەکان

جا لەسەر ڕیزی حورووفی هیجا
وا (نامی) ناوی بەحرەکان ئەبا
هەرچەند (عروض)و (ضرب)یان هەبێ
بۆت بەیان ئەکەم با ئاگات لێ بێ
بەڵام لەم کورتە نامیلکەمەدا
هەر باسی مەطلەع ئەکەم بە تەنیا

بەحری (بسیط)

به (مستفعلن فاعلن) دوو جار
بۆ هەر مصرعێ (بسیط) دێتە کار
سێ (عروض)ی هەن لەگەڵ شەش (ضرب)ا
دیارن لەناو دەستەی ئودەبا
یەکەم (عروضی خبنی) تێدایە
دوو (ضەرب)ی هەیە یەکەمیان وایە
بە عەمەلیەی (خبن) بیهێنە
جا فەرموو لەبۆ بەیانی وێنە

* * *

هو الحبيب الذي ترجى شفاعته
لكل هول من الاهوال مقتحم
مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن
مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن
ئەی سابیقو لاحیقی ڕشتەی هەموو ئەنبیا
(کنت نبیا) ئەکەم بە حوججەتی ئەذکیا
صەلاتو تەسلیمی حەق لە کاتی صوبحو شەفەق
بڕژێن تەبەق دوای تەبەق لەڕووی سەمای کیبریا
بۆ سەر دڵو گیانی ئەو ، بۆ ئالو یارانی ئەو
تازە بنەوە نەوبەنەو تا ماوە نوورو ضیا

ئەو ڕەهبەری عالەمە ، نووری دڵی ئادەمە
مەبدەئە هەم خاتەمە لەبۆ هەموو ئەنبیا
تۆ ڕەهبەری عالەمی لەبۆ پەری و ئادەمی
تۆ پڕتەوی دائیمی (یا سید الاصفیا)
مەجمەعی صیدق و صەفا ، مەنبەعی عەهدو وەفا
دووری لە بۆنی جەفا (یا سید الانبیا)
بە بوونی مەسعوودی تۆ ، وجوودی مەحموودی تۆ
بە کەرەم و جوودی تۆ دەرچوو عیلمی عولەما
صوورەت و سیما بەشەر سیرەت لە ئەنا بەدەر
لە تۆوە بوو بەهرەوەر کەوکەبی ئەوجی سەما
تۆی نووری ئەرزو سەما ، سێبەر لەبۆ تۆ نەما
تۆی عیززەتی کورەما ، تۆی هیممەتی عوظەما
(وجهك شمس الضحى ، والبدر منك انمحى)
(والحق قد وضحا منكم ومنكم نما)
کەلامی پیرۆزی حەق نازڵ بوو بۆ تۆ بە حەق
(والباطل قد زهق في الارض او في السما)
شادڵی دڵسۆزی تۆ ، چرای حەقئەفرۆزی تۆ
قودوومی پیرۆزی تۆ تاجە لەسەر ئادەما
حۆریی بەهەشتی هەموو خۆشدەنگ و خۆشڕەنگ و ڕوو
هاتن بە پێشوازی تۆ بەسەر نەك بە قەدەما
گەلێ فریشتەو پەری بە گیان و دڵ موشتەری
لەبۆ ئەنای سەروەری ئەنایان بێ بەدەما

له (سدرة المنتهى) سه‌لامی بێ ئینتیها
به ئیحتیرامی به‌ها (ألیك مد قدما)
چناری یا عه‌رعه‌ری ، یا داری سنه‌وبه‌ری
دره‌ختی خاوه‌ن‌به‌ری به‌سه‌ر هه‌موو عاله‌ما
تۆ شه‌جه‌ره‌ی ڕه‌حمه‌تی ، له‌بۆ هه‌موو توممه‌تی
(فأصلها ثابت وفرعها في السما)
بۆ صادی چاوانی تۆ كۆمه‌ڵی لاوانی تۆ
ئه‌بن به‌قوربانی تۆ ، داتیم نه له ده‌م‌ده‌ما
(نامی) غوڵامه به دڵ ، بولبوله بۆ بۆنی گوڵ
هاتوه به جۆش‌و به كوڵ ، تۆیش (اكرم الكرما)

به‌حری (تقارب) یا (متقارب)

به‌حری (تقارب) ئه‌جزاكه‌ی هه‌شتن
نه‌غمه‌یان نه‌غمه‌ی ئه‌هلی به‌هه‌شتن
(فعولن) ته‌كرار هه‌تا چواره
بۆ هه‌ر مه‌صره‌عێ حه‌دیان دیاره
دوو (عروض)ی هه‌ن یه‌كه‌میان ساغه
چوار (ضرب)ی هه‌یه وێنه‌ی گوڵباغه
یه‌كه‌میان ساغه‌و دووهه‌م (مقصور)ه
سێهه‌م (محذوف)ه ، چواره‌م (مبتور)ه
(عروض)ی دووهه‌م (مجزوء)ه‌و (محذوف)
دوو (ضرب)ی هه‌یه ئاسان‌و مه‌عرووف

یەکەم بە وێنەی (عروض)ی وایە
(مجزوء)ەو (محذوف) (علی الروایە)
(ضرب)ی دووهەمیان (مجزو)و (مبتور)ە
وەکت لای زانایان باوو مەشهوورە
میسال لەسەر یەکەم (عروض)و یەکەم (ضرب)
سەلامم هەیە بۆ سەری سەروەران
لەبۆ ڕەهبەری کۆمەڵی ڕەهبەران
بگاتە حوضووری بە هیوای نەجات
لە سووئی خیتامم لە کاتی مەمات
لە فیتنەی زەمانو لە میحنەیجیهان
بەلای ناگەهانو مسیبەی نیهان
لە بای گەردەلوولی نەخۆشیو نەلەم
لە لاتیو نەهانی ، سەفیهیو سەقەم
لە خامیو نەفامیی گەلی عائیلە
کە مایەو ئەساسن لەبۆ غائیلە
صەلاتو سەلامم بە ئیخلاصو دڵ
بگانە دڵی شاهی (فخر الرسل)
خودایا بە حەققی حەبیبانی خۆت
ئەوانەی کە گیانیان فیدا کرد لەبۆت
ئەوانەی موطیعی ئەتۆ بوون بە حەق
ئەوانەی سەمیعی هودا بوون بە حەق
ئەوانەی گەیشتن بە پایەی ڕەزا
ڕەزا بوون بە مەجمووعی دەردو سزا

ئەوانەی گەیشتن بە سایەی صەفا
ئەوانەی گەیشتن بە مایەی وەفا
ئەوانەی گەیشتن بە ئەنواری دڵ
ئەوانەی کە دڵیان بەری بوو لە گڵ
بە جاهی ڕەسووڵی ڕەئووفو ڕەحیم
کە کردت بە میفتاحی بابی نەعیم
بە جاهی ڕەسووڵی مەتینو ئەمین
کە ناردت بە ڕەحمەت لەبۆ عالەمین
ڕەسووڵێ کە مایەی وصووڵی دڵە
ڕەسووڵێ کە نووری دڵو مەنزڵە
ڕەسووڵێ کە هادیی سەرئازادی‌یە
ڕەسووڵێ کە یادی دەروون شادی‌یە
ڕەسووڵێ کە عالەم مونەووەر بو بەو
شەوی بوو بە ڕۆژی مونەووەر لە نەو
ڕەسووڵێ کە دینێکی‌وای خستەدەر
شەوی ڕۆژی ڕووناکە بۆ باخەبەر
ئەوەی عالەمی پڕ لە دەردو جەفا
پڕی کرد لە نووری سەعادەو صەفا
ئەوەی ڕەحمەتە بۆ هەموو عالەمین
ئەوەی نیعمەتە بۆ گەلی سەرزەمین
ڕەسووڵێ کە میوانی بوو جوبرەئیل
بە تەنزیلی ئایاتی ذاتی جەلیل

ئەوەی چاترە بۆ هەموومان لە باب
ئەوەی شافیعی گشتە (یوم الحساب)
ئەوەی وەختو وادەی بەجارێ هەموو
لەبۆ حەق بوو ، دووریی ئەبوو لێی بە موو
ئەوەی هەر ئەوەندەی وەکوو ئێمە بوو
کە مەخلووقی ذاتی خودای ئێمە بوو
بەری بوو نە نووسینی خەتتی سیاه
لەبۆ نووری دانابوو ذاتی ئیلاه
کەسێ بۆ بەیاض و صەفا بێتە ناو
چلۆن ئەو خەتی ڕەش ئەبینێ بە چاو
بەتەنها بە صوورەت بەنیئادەمە
ئەگینا بە خوو فەوقی گشت عالەمە
ئەوەی کارەبا بێ لەبۆ نووری حەق
موناسب نییە بۆ ڕەشاییی وەرەق
بە قوربانی تۆ بم بە گیان و بە دڵ
ئەتۆی نووری ڕۆح و ئەتۆی عەتری گوڵ
نیگاهێ بفەرمووی لە (نامی) بە دڵ
موعەتتەر ئەبێ ڕۆحی ئەو چەشنی گوڵ

بەحری خەفیف

خەفیف بەحرێکە سەیرانگای دڵە
شەش ئەجزای وێنەی شەش پەڕەی گوڵە

به (فاعلاتن) جا (مستفعلن)
جا (فاعلاتن) بۆ مصرع هاتن
که موکەڕڕەڕ بوون ئەبێ بە شیعرێ
ئەوەند شیرینە دلی تۆ ئەگرێ
سێ (عروض)ی هەن پێنج (ضرب)ی شیرین
ئەیانکاتە بەر برای دڵ نوورین
(عروض)ی یەکەم سالمـەو جوان
دوو (ضرب)ی هەیە یەکەمین لەوان
وەك (عروض)ەکەی سالمـەو مەعرووف
(ضرب)ی دووهەمیان (ضرب)ێکە مەحذووف
(عروض)ی دووهەم مەجنوونەو مەحذووف
(ضرب)ێکی هەیە وەکو خۆی مەعرووف
(عروض)ی سێهەم (مجزوء)ە بە ناو
دوو (ضرب)ی هەیە دائیرن تەواو
(ضرب)ی یەکەمیان (مجزوء)ە بە حەق
لەسەر میزانی (عروض)ە موتلەق
(ضرب)ی دووهەمین پایەی مەرفووعە
(مجزوء)ەو (مجنون) هەروا (مقطوع)ە

* * *

هاتمە دەرگات ڕەوضەکەی تۆ تا ببینم
تا بە خاکی چاو برێژم ، چاوهەڵێنم

صەد سوپاسم بۆ خوداوەند کەوتە دەستم
گەردی چاوم چوو لەناوا باش ئەبینم
چاوەکانم ئیستە باشن بۆ موتالا
ئەو موتالایە عیمادە بۆ یەقینم
تۆ طەبیبیو من نەخۆشم بۆت ئەکۆشم
تۆ حەبیبی فەرزە حوببی تۆ بنۆشم
بەلکو چاریٚ دڵبەری من یەك نیگاهیٚ
ڕووبەڕووی ئەم لاتە بیتو بیتە شاهیٚ
دامەنی تۆ وا بە لێوم ڕائەکێشم
بیتە چاری پایەداری دەردو ئێشم
صەد سوپاسم پاش زەمانی ئینتیظاری
لوطفی فەرموو کەوتە دەستم ڕستگاری
هەردوو دەستم وا موعەتتەر بوون بە چاکی
بوون بە دەرمان بۆ هەموو دەردو هیلاکی
عاشقانت دلبەرا عوششاقی تۆن
شایقانت سەروەرا موشتاقی تۆن
عارفان بۆ تۆ هەموو ڕۆحیان فیدا
وا فیداکارن لەبەر حوببی خودا
خادیمی تۆ (نامی)یە بەو نیسبەتە
دێ لە باغی عەتری ئەو پڕ هیممەتە
بەحری (رجز)
(رجز) بەحریکە شەش (مستفعلن)
ئەگەر سالم بیٚ هەموو کامیلن

عروضەکانی چوارن بە حیساب
(ضرب)ەکان پێنجن بەگوێرەی کیتاب
(عروض)ی یەکەم صەحیحەو سالم
دوو (ضرب)ی هەیە ئەی برای عالم
یەکەمیان ساغە وێنەی (عروض)ە
دووهەم (مقطوع)ەو حوکمی مەفرووضە
(عروض)ی دووهەم (مجزوء)ەو چاکە
(ضرب)ێکی هەیە وەکو خۆی کاکە
(عروض)ی سێهەم وەصفی (مشطور)ە
چوارەم (منهوك)ەو لامان مەشهوورە
(ضرب)ەکانیشیان وەکو خۆیانە
ئەمجار بێینە سەر شیعری ئەمانە

* * *

بیارێ بارانی سەلامو صەلەوات
لەسەر لەطیفەی ڕۆحی شاهی عەرەصات
قوربانی تۆم ئەی سەروەری زیندوو دڵم
گیانم فیدات ئەی دڵبەری غونچە گوڵم
تۆ بووی بە ڕەهبەر بۆ هەموو ئەعلامی دین
تۆ بووی بە ڕەهبەر بۆ هەموو ئەهلی یەقین
تۆ بووی کە جوبریلت لەبۆ نازڵ ئەبوو
تۆ بووی کە وەحیی حەق لەبۆت حاصڵ ئەبوو

وجوودی واجب هات لەسەر ئیرشادی تۆ
تەوحیدی ذاتی حەق لەسەر ئیمدادی تۆ
قورئانی تۆ بوو بە بناغەی عیلمی دین
بۆ شەرقو غەربو ئەووەلینو ئاخیرین
قورئان لەبۆ تۆ هاتە سەر تەختی زەوی
تێراو بوو لێی عالەم چ بەرزو چ نەوی
قورئان لەبۆ تۆ هاتە خوار لەلای خودا
ئینسانی زانا کرد بە ڕێگەی ئیهتیدا
قورئانە فەرزیکرد ئیطاعەی ذاتی حەق
لەگەڵ ئیطاعەی ڕەهبەری نووری شەفەق
ئیطاعەتی ئەمری ئولیئەمری ئەمین
ئیطاعەتی ئیجماعی کۆڕی موئمینین
ئیطاعەتی موجتەهیدانی پڕکەماڵ
خاوەنی عیلمو عەمەلو عیرفانو حاڵ
قورئانە وا یارانی تۆی سەرخستە دەر
پاش ئەنبیا کە بوون بە (افضل البشر)
قورئان ئیمامەکانی دینی خستە پێش
زانای عولوومی دینی خستە کۆشو کێش
قورئانە ئەولیای هەموو هێنایە سەر
تەختی شەرەف ، بەختی سەلەف ، تاجو کەمەر
قورئانە کارەبای طەریقی ئیهتیدا
بوو بە چرای عالەم بە یاسای ئیقتیدا

قورئانە دینی کرد بە ڕێگەی موهتەدی
فەرزی کیفایەو عەین‌و سوننەتی نەبی
قورئانە ڕێی تەطەووعی هێنایەدەر
کردی بە ڕێگەی عاقڵی خاوەن بەصەر
قورئانە وا حوججەتە بۆ گومڕاهەکان
کە بێنەوە سەر ڕێی حەقیقەت‌کارەکان
سوننەتی تۆیە کاشیفی مەعنای خەفی
کەشفێکی‌وا کافی بێ بۆ قەلبی وەفی
سوننەتی تۆیە وا بەیانی ئایەتە
بۆ ئایەتێ کە فەهمی مایەی ڕەحمەتە
(یا سیدی) ئەناتە (ما زاغ البصر)
(وما طغی) حوججەتە بۆ خاوەن خەبەر
ئەخلاقی تۆ عەظیمە لای (رب الوری)
کەرەمە ، جوودە ، ڕەحمەتە دێ لەسەرا
ئیرهاص‌و موعجیزەو کەرامەتت هەموو
ثابتە لای ئەهلی صەفا بێ یەک‌و دوو
نووری وجوودو طاعەت‌و سوجوودی تۆ
بێ‌میثل‌و مانەندن بە وێنەی جوودی تۆ
ئەونە هەیە کە تۆیش وەکوو باقیی بەشەر
عەبدی خودای لەسەر قەزاو لەسەر قەدەر
ئەنا بە تەنیا تۆ لە صینفێکی ئەوی
خاوەن صەفاو خاوەن وەفاو بە پرتەوی

قەسەمی پێ ناوێ ، بە قورئانت قەسەم
نەخۆشە ڕۆحو بەدەنو سەرو جەسەم
هیوام فەقەط پاش کەرەمی ذاتی خودا
شەفاعەتی تۆیە لە ڕۆژی مەوعیدا؟
شەفاعەتێکیوا کە دابگرێ هەموو
تاوانی (نامی) (کاملا) بێ یەکو دوو
ببارێ بارانی سەلامو صەلەوات
لەسەر لەطیفەی ڕۆحی شاهی عەرەفات

بەحری (رمل)

(رمل) بەحرێکە شەش (فاعلاتن)
گەلێ گەوهەری لەناو دەرهاتن
دوو (عروض)ی هەن یەکێ مەحذووفە
سێ (ضرب)ی هەیە بە حەق مەعرووفە
یەکەم (صحیح)ەو دووەم (مقصور)ە
سێهەم بە وێنەی (عروض) مەشهوورە
(عروض)ی دووهەم (مجزوء)ە بەناو
سێ (ضرب)ی هەیە مەعرووفن تەواو
یەکەم (مجزوء)و (مسبغ) مەعرووفی
دووهەم (مجزوء)ە سێهەمین مەحذووفی
غەزەلێ لەسەر (عروض)ی دووهەم
ئێستا ئینشا ئەکەم (فاحفظه واعلم)

* * *

صەد صەلاتو صەد سەلامم
بۆ ڕەسوولی خۆش مەقامم
چاوەکانی یار جوانن
جێ نیگاهی عاشقانن
تاکی برژانگی جوانن
عەینی تیری ناو کەوانن
ڕووی وەکوو بەدری مونیرە
هەرکە بیبینێ ئەسیرە
لێوی یاقووتی یەمانە
قووتی ڕۆحو هۆی ئەمانە
دەم وەکو غونچەی گوڵانە
بولبولی ئەو هەر دڵانە
خۆ ئەگەر بێتە کەلام
نووربەخشە یا سەلام
گەردنی بەرزی بلوورە
سافو سادەو پڕ لە نوورە
قامەتی سەروەو سنەوبەر
بۆنی هەر وەك میسکی ئەزفەر
زینە وێنەی زیوی جوانە
مەصحەفی دەرزی دڵانە
خاوەنی نەقشو نیگارە
نەقشی (الله)ی تیا دیارە

دەستەکەی دەستێکی وایە
هەڵگری نامەی خودایە
خێری دنیاو دینی تیایە
بۆ یەکێ خاوەن وەفایە
پەنجەکانی بۆ ئیشارە
سیرڕی ئیعجازیان دیارە
بۆ قەمەر نەصصی دیارە
بۆ دڵی عاشقیش ئەنوارە
دەرزی تەوحیدی خودایە
لەو موسەببیحەی تەنیایە
بانگت ئەکاتە خەڵقی یەکسەر
تا بڵێن (الله اکبر)
داری دا بەسەر ئەصناما
لە (مسجد الحرام)ا
پێی کە دانا لە ڕێی خوادا
بتپەرستیی دا بە بادا
تا خەلایق لە ڕێی خوادا
دەرچن لە بەر بای هەوادا
حەقپەرستیو بتپەرستی
ڕات ئەکێشن بۆ ڕێی پەستی
لابدەن لە ڕێگەی باطڵ
قەت نەبن لە ڕێی حەق ماتڵ

ژین لەبۆ خێرو خێراتە
بۆ تەعمیری سەربساتە
عەزن و دادە نەخشی دنیا
چ لە وشکاناو چ دەریا
عاقڵە ئینسانی وریا
ڕەنجی خۆی ناخاتە دەریا
واجبی لە ڕووی دنیادا
سێ شتە مەیدە بە بادا
خۆت بناسە ، خوا بناسە
کۆمەڵیش بناسە ڕاسە
سێ شتن مەیاندەن بە بادا
وان لە دینی (رسول الله)دا
(نامی) بەندەی بێدرۆیە
عاشقی قورئانی تۆیە
ئەگەڕێ لە ڕووی دنیادا
بۆ هیدایەت لە ڕێی خودادا

بەحـری (سریع)

بەحری (سریع)ت ئەگەر هاتە پێش
بەیانی بکە بۆ بێگانەو خوێش
دوو (مستفعلن) جارێ (مفعولات)
دوو جار (سریع)ە مەعلووم بێ لەلات

(عروض)ی چوارن ، (ضروب)یان شەشن
لەلای ئەدیبان بێ‌لەکەو غەشن
(عروض)ی یەکەم (مطوی)یەو (مکسوف)
سێ (ضرب)ی هەیە مەعلووم‌و مەعرووف
(ضرب)ی یەکەمیان (مطوی)یەو (موقوف)
(ضرب)ی دووهەمی (مطوی)یەو (مکسوف)
(ضرب)ی سێهەمی (صلم)ی تێدایە
پێی‌بڵێن (اصلم) ڕاستەو ڕەوایە
(عروض)ی دووهەم بە (کسف)و (خبل)ە
(ضرب)ی وەکوو خۆی ئاسان‌و سەهلە
(عروض)ی سێهەم (مشطور)ەو (مکسوف)
(ضرب)یشی وەها مەشهوورەو مەوصووف
بە یەکەم (عروض) بە (ضرب)ی دووهەم
غەزەل ئەڵێم بۆت ببە خاترجەم

❀ ❀ ❀

ڕۆحم فیدای نووری ضیا چاوەکەم
لە عەشقی تۆ چوومە چیا چاوەکەم
دڵ بەندی تۆم بە دەردەوە چاوەکەم
گێسووی ئەتۆ بوو بە بەنی داوەکەم
دڵبەرو دڵداری ئەتۆ چاوەکەم
طەبیبی بیماری ئەتۆ چاوەکەم

هەتاوی پایەداری تۆ چاوەکەم
پڕنەوی ڕۆزگاری تۆ چاوەکەم
بەستە گوڵو ڕوو قەمەری چاوەکەم
بەندی دڵو هێزی سەری چاوەکەم
داری بەری پڕثەمەری چاوەکەم
قامەتی خاوەن ئەثەری چاوەکەم
بەیداخی دینم دینی تۆ چاوەکەم
گوڵباخی ژینم ژینی تو چاوەکەم
بە هیجری تۆ فەوتا دڵم چاوەکەم
لە عەشقی تۆ سووتا دڵم چاوەکەم
گێسووت وەنەوشەی ملکەچە چاوەکەم
ملکەچی دوو ئەبرۆی کەچە چاوەکەم
عەرعەری خۆش پەیکەری تو چاوەکەم
لەسەر سەران تۆ ئەفسەری چاوەکەم
بۆ تۆیە ، لای تۆیە دڵو گیانەکەم
بێ دینی تۆ بێ ڕەنگو بۆیە چاوەکەم
نووری بەصیرەو بەصەری دڵبەرم
فانۆسی مایەی نەظەری دڵبەرم
سالمی (مازاغ البصر) چاوەکەم
عالمی لەوحی (مستطر) چاوەکەم
شافیعی ڕۆژی مونتەظەر چاوەکەم
ڕافیعی ئالآی موعتەبەر چاوەکەم

نادیره خوڵقی شەخسی تۆ دڵبەرم
نادیره وێنەی نەفسی تۆ دڵبەرم
نادیره دینی قودسی تۆ دڵبەرم
نادیره جەمعی دەرسی تۆ دڵبەرم
شەمسی ضوحا ، بەدری دوجا نووری تۆ
نووری هودا بۆ ئیهتیدا نووری تۆ
(نامی) ئەژی لەسەر نمی لوطفی تۆ
نامیە ڕۆحی بە هەوای عەطفی تۆ

بەحری (طویل)

(طویل) بەحرێکە ماوەی درێژە
ئەجزای پڕ صەفای چاك دابڕێژە
بڵێ (فعولن) جا (مفاعیلن)
دیسان (فعولن) جا (مفاعیلن)
بەمانە نیوەی شیعرێ دێتەجێ
تەکرار بوونەوە شیعرێکە بەجێ
تاقە (عروض)ێ هەیە بۆ (طویل)
ئەویش (مقبوض)ە ئەی برای جەلیل
سێ (ضرب)ی هەیە (صحیح)ە یەکەم
دووهەم (مقبوض)ە ئەی برای ئەکرەم

ضەربی سێهەمین وەصفی (محذوف)ە
ئەم سێ (ضرب)انە لامان مەعرووفە
با قەصیدەیێ لە بەحری (طويل)
ئینما بکەم بۆت ئەی برای جەلیل

* * *

صەلاتو سەلامی حەق لەسەر ذاتی ئەنوەری
دڵو ڕۆحو ڕوخساری سەراسەر مونەووەری
صەلاتێ کە لایق بێ بە ذاتی مونەووەری
سەلامێ کە لایق بێ بە ڕەوضەی موعەططەری
لەسەر ئەو ڕەسوولەی وا نەسیبو حەبیبە خۆی
ڕەسوولێ خودا دنیای دروست کردووە لەبۆی
بە صوورەت لە نەوعی ئادەمیدایە هەیئەتی
بە سیرەت فریشتەی فەرشە یا عەرشە طەلعەتی
صیفاتی وەکو زاتی هەموو پاکو بێعەیبە
وەکوو ڕۆحی قودسی وایە ماوای لەلای غەیبە
طەبیبی دڵی بیمارە دەرمانی دڵ ئەکا
حەبیبی دڵی دڵدارە سامانی دڵ ئەدا
شەریفەو لەطیفەو بێمیسالە لە عالەما
نەجیبەو ئەریبەو خۆش خیصالە لە ئادەما
ئەوە ڕەهبەری عاممە بەلام فەردو عەبقەری
ئەوە سەروەری لایق بە شاتاجی ئەفسەری
چ ڕەهبەر ئەوەی وا ڕەهبەرێ بوو بەری لە عەیب
لە عەیبێ موناڧی بێ لەبۆ حاڵی ڕەهبەری

چ ڕەهبەر ئەوەی قورئانی بۆ هات لەلای خودا
بە حەق جوبرەئیل هێنای لەبۆ حوکمی ڕەهبەری
چ ڕەهبەر ئەوەی ئەحکامی ئیسلامی خستەدەر
لەبۆ عالەمی ئینسانی هوشیارو بۆ پەری
چ ڕەهبەر ئەوەی موژدە درابوو بە مەقدەمی
لە سیفری هەموودا هاتبوو ڕەسمی ڕەهبەری
چ ڕەهبەر ئەوەی ئینسافی دانا بە وەسفی مەرد
ئەوەی صیدقو صەبری کرد بە ڕێبازی سەروەری
چ ڕەهبەر ئەوەی نووری سەراسەر جیهانی گرت
شیمالو جەنووبو خۆرنشین تا بە باختەری
چ ڕەهبەر ئەوەی تەنویری فەرموو جیهان هەموو
هەتا نووری ئەو سەرکەوت لەبۆ عەرشی ئەکبەری
چ ڕەهبەر ئەوەی دنیای لەلادا نەما بە حەق
مەگەر بۆ ڕەواجی حەق لەسەر نەهجی ڕەهبەری
چ ڕەهبەر ئەوەی ئەخلاقی بەرزی نیشان ئەدا
لە ویجدانو عەدلو عەهدو یاسای وەفاگەری
ئەوەی مەخزەنی ئەسرارە سینەی مونەووەری
ئەوەی مەعدەنی ئەسرارە قەلبی موعەططەری
ئەوەی کارەبای نووری هودا وا لە سینەیا
ئەگاتە هەموو فەردێ بەقەد حالی موشتەری
ئەوەی ڕەحمەتە بۆ حوب لە عالەم ڕیسالەتی
لە ئەرزو سەمادا تا لە عەرشا لە بەرتەری

بەقوربانی خاکی پاکی پێی تۆیە چاوەکەم
ئەگەر پێی لەسەردانێی لە عیللەت ئەبی بەری
لە دنیا نەبینراوە لە وێنەی تەتۆ کەسێ
بە عەدڵو بە ئیحسانو بە ئیکرامی سەروەری
چنوورێکی پڕتەوبەخشە بۆ صەدری موئمینان
لەبۆ ڕوزو بۆ مانگو بۆ زوهرەو بۆ موشتەری
طەبیبیکە دەرمانی دەروونی دلان تەکا
حەکیمێکە پڕ حیکمەت لەبۆ عیلمی میهتەری
عەدووی جەهلو ئەهلی جەهلو عەدرو ضەلالەتە
عەدووی خۆپەرستو پەسو مەستانی سەرسەری
موجاهید بوو بۆ دەرچوونی ئینسان لەداوی جەهل
موهەددید بوو بۆ غەددارو ئەهلی ستەمگەری
بە حەق مونذیری موشریک بوو بێخەوفو بێقوصوور
وەکوو وا لە قورئانا چ ئەمسەر چ ئەوسەری
بەشی میهرەبانیی خستە سەر شانی ئوممەتی
لەبۆ خزمو بێگانە کەسی لێ نەکرد بەری
گەلێ ڕەحمو ئینسافی بە عالەم نیشان ئەدا
گەلێ دژ بوو بۆ ئەخلاقی خاقانو قەیسەری
بەڕاسی سەماحو صولحو عەفوی ڕەواج ئەدا
وەکوو سائیری ئەوصافی لایق بە ڕەهبەری
گەلێ باسی مەرگو حاڵەتی بەرزەخی ئەکرد
هەتا نەفسی ئەممارە نەمێنێ بە خودسەری
گەلێ شەو ئەچوو تەشریفی بۆ (جنة البقیع)
زیارەی قوبووری کردە سوننەت بە ئامیری

لەڕۆژا بەڕۆژوو بوو ، لەشەودا موقیمی شەو
موزدممیل لەسەر ئەم حاڵە بوو هاتە سەر سەری
بەشیرو نەذیری وا سیراجی مونیری وا
ئەمیرو فەقیریوا لەکوێ هات بە ڕەهبەری
ئەمە حاڵی دنیای بوو ، وەرن بۆ قیامەتی
تەماشا بکەن جارێ لە ئەحواڵی مەحشەری
وەرن سەیری ئاڵای کەن لە مەیدانی مەحشەرا
وەرن سەیری سیمای کەن لەگەڵ وەجهی ئەنوەری
شەفیعی (رفیع القدر)ە ، ئەووەڵ شەفیعە ئەو
لەپێش ئەنبیادا کاتی دەردو جەفاگەری
لە کاتێکیوادا ئەنبیا مەعذەرەت ئەکەن
ئەچێ بۆ شەفاعەت زۆر بە عەزمو دلاوەری
بە تەعظیمەوە سوجدە ئەبا بۆ جەنابی حەق
بە تەکریمەوە بۆی دێ قوبووڵی تکاگەری
کە دەرگای شەفاعەت بۆی کراوە لە لای خودا
شەفاعەت ئەکەن بۆیان بەقەد حاڵی میهتەری
هەتا لەو عەزابیو مەوقیفی سەختە بێنەدەر
لەپاش ئەم دەمە نەوبەی تکایە بە ڕەهبەری
هەموو ڕەهبەرێ بۆ ئوممەتی پاکی دێتە کار
شەفاعەت ئەکا بۆ عامی عالەم بە سەروەری
شەهیدانو یارانو ئیمامانو ئەولیا
شەفاعەت ئەکەن هەرکەس بەقەد حاڵی سەروەری

بە حەق ثابیتە بۆمان لە دنیا کە ئەهلی دین
لە عەرصەی تکادا دێنە جیلوەو جلەوگەری
لەپاشان حسێبەو کێشی دەردو مەرارەتە
مرووورە لەسەر پردی صیراطێکی بەشەری
ئەوەی عابیری پردی صیراطە بە ئیحتیرام
ئەڕۆن بۆ فەراعی حەوزی مەورروودی ڕەهبەری
بە کاسی کەرامەت شەربەتیوا ئەخۆنەوە
لە سۆزی عیطاش‌و تینوێتی ئەبن بەری
فیدای سایەکەی ئالآی ئەتۆ بم لە مەحشەرا
فیدای پایەکەی لا بارەگات بم بە دلبەری
دەمێکە بە بالآتا ئەخوێنم بە سۆزی دڵ
دەمێکە بە ئالآتا ئەخوێنم بە دلبەری
ئەوەندەم ئەوێ (نامی) نەسووتێ لە عەرصەدا
لەگەڵ یارەکانا بێتە سایەت بە میهتەری
لەژێر سێبەری ئالآی بولندی (محمد)ا
کە پێی وا لە ئەرزو سەر لە زوهرەو لە موشتەری
صەلات‌و سەلامی حەق لەسەر ذاتی ئەنوەری
لەسەر ئال‌و یارو پەیڕەوانت جەماوەری

بەحــری (مدید)

(مدید) بەحرێکە ئەجزاکەی شەشن
ڕێك‌و مەوزوون‌و بێ‌لەکەو غەشن

به (فاعلاتن ، فاعلن) چوار جار
نموونەی بەحری (مدید) ئەبێ دیار
ئەم بەحرە هەرگیز سەلامەت نابێ
ئەبێ عاریضی (جزء)ی تێدابێ
لە هەردوو (مصرع) جوزئی ئاخریان
لابە ، بەوجۆرەی کراوە بەیان
سێ (عروض)ی هەن یەکەم (مجزوء)ە
(ضرب)ێکی وەك خۆی بە حەق مەقرووئە
(عروض)ی دووهەم (مجزوء)و (محذوف)
بۆ ئەم (عروض)ە دوو (ضرب)ن مەعرووف
یەکەم (مقصور)ەو دووەم (محذوف)ە
سێهەم بە وەصفی (بتر) مەوصووفە
غەزەلێ لەسەر (عروض)ی ئەووەڵ
ئۆت ئینشا ئەکەم ئەی برای ئەفضەڵ

* * *

صیححەتی تۆ ، چاو جوان ، هۆی سەلامە
بوونی ذاتت ، بێگومان ، خێری عامە
من دەمێکە ، یارەکەم ، موبتەلاتم
حوببی تۆیە ، بێگومان ، ڕێی نەجاتم
چاوی مەستت کاسەیە ، بۆ شەرابە
عاشقیشت دائیما دڵ کەبابە

عاشقانت ، گیانی من ، شێخ‌و شابن
ڕۆژو شەویان بۆ جەفا یەك حیسابن
عارەقی ڕووت بۆ لەبم کەوثەراوە
هەڵمژینی بۆ دڵم زۆر تەواوە
صەد سوپاسم بۆ خودا خۆش ژیانم
یار شناسم بێ صەدا بۆ ئەمانم
تا بە کەی تۆ ئەی پەری وا دڵپڕی
تا بە کەی تۆ موشتەریی بۆ گیانم
دۆست‌و دوژمن ، دڵبەرا ، عاشقانن
هەم لە عەشقا ، ڕۆحەکەم ، پاڵەوانن
گیانی عاشق ، ئەی پەری ، با فیدا بێ
(نامی) ئاسا ، بێ‌ئەثەر ، با نەمابێ
بەختیارە ئەوکەسە تاکو ماوە
وا لەلاتا حازرەو ڕووی لە چاوە
باغی عالەم بێ‌گومان پڕثەمەرە
باغی (نامی) بێ‌هەوا بێ ثەمەرە
(نامی)یا تۆ عاشقی یاری بە دڵ
قەڵبەکەی تۆ بولبولە بۆ ڕووی گوڵ
صیححەتی من بۆ صەفا ناوی تۆیە
ڕاحەتی من بێ‌جەفا چاوی تۆیە
ئەوکەسەی وا طالیبە بۆ عەشقی یار
شەربەتاوە بێ‌گومان لای ژاری مار

ژاری ماری بۆ ویصال لا شەکەرە
ئاوی زەمزەم بێ ویصال دەردی سەرە
دەستی ئێمە بۆ ڕجا دامانی تۆ
تا ببینم ، چاوەکەم ، چاوانی تۆ
(نامی) بۆ تۆ بێدرۆ جانفیداتە
تاکو ماوە ڕۆحەکەی هەر لەلاتە

بحری (مجتث)

(مجتث) بەحرێکە ئەجزاکەی شەشن
هاوسەنگو ڕێکو بێلەکەو غەشن
یەك (مستفعلن) دوو (فاعلاتن)
بە موکەڕڕەری بۆ (مجتث) هاتن
(عروض)ی یەکە بە (مجزوء) مەوصووف
یەك (ضرب)ی هەیە وەکوو خۆی مەعرووف
وێنەی ئەم بەحرە بە شیعرو غەزەل
بۆت ئەخوێنمەوە بە بێپەلەپەل

* * *

حوزووری تۆ حەیاتی من
غیابی تۆ مەماتی من
لەم عالەما خەلاتی من
لە لێوی تۆ نەباتی من
فووی دەمی تۆ وادیارە
بۆ کەسێکی بەختیارە

ژینی ئەوەی دوورە یارە
بە بێ‌گومان ژاری مارە
هەروا بووە ئەم جیهانە
عەیش‌و نۆشی بەش‌بەشانە
بەختت هەبوو پاڵەوانی
بەختت نەبوو چاڵەوانی
فەرموو ، وەرە ، نووری چاوم
بۆ ڕاسەرم تاکو ماوم
باغچەی دڵم گولستانە
مادام جێگەی دۆستانە
هەتا بە کەی ئەی پەری ڕوو
لە وەصڵی من بە یەک‌و دوو
لە هیجرانا من سووتاوم
لەبۆ لوطفی وا فەوتاوم
نمێ لە بەحرێ ئاوەکەت
بگاتە لای سووتاوەکەت
(نامی) بە حەق ئەژییتەوە
نووری صەفای بۆ دێتەوە

بحـری (مضارع)

بەحری (مضارع) بە شەش ئەجزایە
لەلای ئەدیبان جێگەی ڕەزایە

یەك (مفاعیلن) دوو (فاعلاتن)
دوو جار موکەڕڕەڕ بۆ شیعرێ هاتن
(عروض)ی یەکە ئەویش (مجزو)ە
(ضرب)یشی هەروا ناوی دەرچووە
لە هەر (مصرع)ێ یەك (فاعلاتن)
لاببەو باقی خاوەن ثەباتن

* * *

سەراسیمەم چاوی جوانم
بە دووریی تۆ لە ژیانم
دلارامم ڕەحمێ بە من
دوور بێتەوە لە من دوژمن
پەناهەندەم بە پەنای تۆ
زۆر سەعیدم بە ثەنای تۆ
خودای عالەم تۆ بهێلێ
قەیدی نی‌یە من نەهێلێ
ڕووی تۆ چرای ئەم دنیایە
گەر وشکانە یا دەریایە
بمێنی هەتا هەتایە
خاوەن نوورەو خاوەن سایە
کاتێ هاتم بە بۆنی تۆ
یای نەهاتم نەبوونی تۆ
لە هەرجێ ببینم دەنگی تۆ
دێم بۆ بینینی ڕەنگی تۆ

فیداکارم بۆ قامەتت
ببم بە هۆی سەلامەتت
گیانی (نامی) نمیّ ئاوە
بێتە فیدای ئەو دوو چاوە

بەحـری (مقتضب)

بەحری (مقتضب) وا باس‌کراوە
بەشەش تەفعیلە وەزنی تەواوە
بۆ هەر (مصرع)یّ یەك (مفعولاتن)
دو (مستفعلن) لە دووی یەك هاتن
(عروض)ی یەکە (مجزو)و (مطوی)یە
(ضرب)ی یەکێکە وەها مەرویيە
(جزء) دیارەو موعامەلەی (طی)
بۆ (مستفعلن) وەهای لیّ بکەی
کە (مفتعلن) دانیشیّ لە جێی
بیخوێنەرەوەو حالی ببە لێی

* * *

دڵبەری من نەوجەوان
شاگوڵی باغی گوڵان
نێرگسی مەستی چاوی
وێنەی چاوی ئاهووان
قەد عەرعەرە ، موو کەمەرە
سینە باوور ، ڕوو قەمەرە
دەمی وەکو غونچە گوڵە
دەرمانی ئازاری دڵان

گەردن بلووری دڵبەرە
شەوقی لەبۆ ماڵو دەرە
هەتاوی ڕووی کە کەوتەدەر
ڕووناک ئەکا دڵی جوان
ئەبرۆی ڕەشی کەچی بوو
وەنەوشە ملکەچی بوو
ڕێحانە حەیرانی ئەوە
وا بە هەوا دێتە تەکان
سۆسەن لەبەر مەغاریێ
سەر دەرئەخا بەهاران
لە عەشقی ڕووی بەجاریێ
وەختە بێتە وتاران
شەقایقی کۆساران
ئەبا دڵی دڵداران
زەوقی ڕووی ئەوە یاران
خۆی دەرئەخا بەهاران
غونچە یە سەر شاتەوە
بۆچ لێوی ناکاتەوە
خەجاڵەت ئەیباتەوە
خۆ دەربخا لە یاران
سەحەر لە سەر هەردەوە
گوڵ کە دەمی کردەوە

وتی بە دەم دەردەوە
لەکوێیە شای دڵداران
دڵ بولبولی گوڵزارە
عاشقە بەو ڕوخسارە
توخوا وەرە ئەمجارە
بتبینم وەکو جاران
لەبەر دەردی دەروونم
بە خوا گەلێ زەبوونم
لە خەمدام چەشنی نوونم
لەڕەقەمانی دەردەداران
حوببت گەر دڵ داگرێ
تاوەرزی خەم نایگرێ
هەروا ئەژی تا ئەمرێ
ئەیبەن لەبۆ مەزاران
(نامی) بەقوربانی تۆ
قوربانی دەربانی تۆ
عاشقە بە چاوانی تۆ
قەسەم بە گوڵی ڕوخساران

بەحری (منسرح)

بەحری (منسرح) ئەجزاکەی شەشن
هەموو مەوزوونو ڕێکو دڵکەشن

دوو (مستفعلن) مابەینی ئەوان
یەك (مفعولاتن) مەوزوونو زۆر جوان
ئەم سێ میزانە تەکرار کەرەوە
بەحری (منسرح) بە حەق تەواوە
سێ (عروض)ی هەن لەگەڵ سێ (ضرب)ا
مەقبوولن لەلای جەمعی ئودەبا
عەرووضی یەکەم وەصفی (مطوی)یە
ضەربەکەیش عەینی وەها مەروی‌یە
ڕەوایان داوە (مفعولاتن) وا
بە (طی) ببێتە (فاعلات) لەوا
(عروض)ی دووەم (منهوك)ەو (موقوف)
(عروض)ی سێهەم (منهوك)و (مکسوف)
(ضرب)ەکانیشیان وەکوو خۆیانن
لەگەڵ عیللەتا هێشتا جوانن

* * *

دڵبەر لەلام زۆر جوانە زۆر موحتەرەم
شیرین وتە ، خاوەن ویقار ، خاوەن کەرەم
هیوام هەیە کە کاتی خۆی بڕوانێ بۆم
تا ڕێ بکەم بە مەحشەرا بەبێ ئەلەم
نیزنی درا وەکوو چرا ڕوونکاتەوە
دڵی هەموو ئەتباعی خۆی بێ زیادو کەم

ڕەببی بە پایەی ذاتی ئەو ڕەحمێ بکە
نەمرم بە غەم ، بێ خاڵو عەم ، بە دەردو غەم
(نامی) بە دڵ عاشقە ، وێنەی کەمە
بڕوانە بۆ عاشقەکەت (یا ذا الکرم)
لەسەر وەلا پایەی عولا دەوتە دەسم
بە حەمدی حەق لە حوبیی ئەو حوتی نەفەسم
تا گوڵ هەیەو تا دڵ بێ من هەر ئەمەم
بە حەق دەروونم پڕ بووە لە دەردو عەم
(نامی) لەگەڵ حوبیی ئەوان هاتە جیهان
بۆیە وەها مەحرەمە بۆ ئەهلی حەرەم

بحری(متدارك)

بەحری (متدارك) بە هەشت ئەجزایە
(فاعلن) هەشت جار دێنرێتە کایە
(عروض)و (ضرب)ی هەموو سالمــە
ئەمە ئەزانێ ئەوەی عالمــە
وا بەم قەسیدە نموونەی دێنم
بە خوێندەواری تێ ئەگەیێنم

* * *

شاهەکەم ، ماهەکەم ، سەروەرم ، دڵبەرم
بولبولی سەرچڵم ، عاشقی ڕووی گوڵم
ڕەهبەرم ، دڵبەرم ، کارەبای ڕاسەرم
عاشقی صادقم ڕێگە با داگرم
تاوی تۆ دای لە دڵ ، دڵ بەوە هاتە کوڵ
بەردەوام کوڵ بەکوڵ چ لە ڕۆژ چ شەوا

بەرقی تۆ وەك هەتاو ، داى لە دڵ تا هەناو
بۆ لەشم بووى بە چاو ، دەرکی من وا لەوا
خادیمو چاکیرم ، بێ‌صەدا حازرم
بۆ عەمەل شاترم ، وام لە حەولو دەوا
ئاسکی ناسکی کێوی نەك ماڵەکی
کاشکی شوانی ئەبووم تا نەنووم لە شەوا
(نامی) زۆر سامی‌یە ، مەشرەبی (جامی)یە
ئەو لەگەڵ (خواجە)دا ، من لە لای شای ئەوا

بەحری (کامل)

(کامل) بەحرێکە شەش ئەجزای هەیە
(متفاعلن) تەفعیلەی وەیە
سێ (عروض)ی هەن لەگەڵ نۆ (ضرب)ا
هەموو مەقبووڵن لەلای ئودەبا
یەکەم (عروض)ی ساغو قایمە
سێ (ضرب)ی هەیە یەکەم (سالم)ە
دووهەم (مقطوع)ە ، سێهەم (ضرب)ەکەی
(مقطوع)ەو (مضمر) لەسەر یاسای خۆی
(عروض)ی دووهەم (مقطوع)ە بەناو
دوو (ضرب)ی هەیە بەبێ چاووڕاو
یەکەم بە وێنەی (عروض)ەکەیە
یانێ (مقطوع)ە ، دەردی کەی نی‌یە

(ضرب)ی دووهەمی (مقطوع)ەو (مضمر)
(فصلّ علي سيد البشر)
(عروض)ی سێهەم وەصفی (مجزوء)ە
چوار ضەربی هەیە بە حەق (مقروء)ە
(مرفل) یەکەم ، (مذيل) دووهەم
(مجزوء)ە سێهەم ، (مقطوع)ە چوارەم

* * *

موتەفائیلم بە کەرامەتو بە سەماحەتت
موتەکامیلم بە نەوالی فەیضی صەلاحەتت
موتەنەوویرم بە مەعاریفو بە عیبارەتت
موتەفەککیرم بە لەوامیحو بە ئیشارەتت
دڵ ئینتیزارە بە لوطفی ذاتی مونەووەرت
کەی بێ بگا بە خەلاتی بەرزی شەفاعەتت
دڵ وەك هەتاوە بەمەرجی هەتاوی نوور
دابێتو لێی بدا بە ئەوالی سەماحەتت
عالەم موزەییەنە بە فویووضاتی ذاتی تۆ
ئادەم موشەڕڕەفە بە سەرو تاجی عیززەتت
ئەو عالیمەی عیلمی بیێ بە مەقامی تۆ
موتەنەککیدم کە ئەگا بە فەیضی کەرامەتت
فەرزە سوپاسی نیعمەتی دینی موحەممەدی
فەرزە خولووصو خیدمەتی دینو شەریعەتت
ئاسانە فەهمی دەرزی بونوودی ڕیسالەتت
(فوق الصريح)ە جوملە کەلامو عیبارەتت

جوودی وجوودی تۆیە فویووضاتی ئادەمی
نووری شوهوودی تۆیە مەقاماتی ئوممەتت
(نامی) غولامو بەچکە غولامێکی خالیصە
شایانە بێتە سێبەری ئالای شەفاعەتت

* * *

شاهی ڕیسالە صاحیبی ئەسراری ڕەهبەری
ئەنواری تۆیە چەترە لەسەر فەوجی ئوممەتت
ڕوخساری تۆیە مەعدەنی ئەنواری کائینات
ئەسراری تۆیە مەنبەعی ئەسراری ئوممەتت
هەر ڕۆحی تۆیە مەنشەئی ئەنواری عاریفان
یەعنی عولوومی حیکمەتو یاسای شەریعەتت
موستەلهەمێکی جیهان پڕبووە لە فەیضی تۆ
فەیضی وجوودی تۆیە فویووضاتی ئوممەتت
بەهرەم تەفائولە بە وجوودی موبارەکت
چارەم تەکامولە بە مەقامی طەریقەتت
تۆی ڕەهبەرێکی ڕەحمەتی (للعالمین) هەموو
تۆی سەروەرێکی صاحیبی تەنویری ئوممەتت
هیوام وەهایە من لە سەخاوو سەماحەتت
حەللی مەشاکیلو ڕەفعی مەقامی ئوممەتت
هیوام وەهایە ئاخری کاری صەدیقەکان
شایستە بێ بە بەقای لوطفو عەفوو ڕەحمەتت

ئەو عاقڵەی کە یاوەری باشە بە جاهی تۆ
مومکین نی‌یە کە بە بێبەهرە بێ لە ڕەحمەتت
ئەو جاهیلە کە جەسارەت ئەکا بە جاهی تۆ
شوبهە نی‌یە بە دڵ کە ئەگاتە عوفووبەتت
بەو پایە جوانە وا لە ڕەئووفو ڕەحیمەدا
بەو پایە بەرزە واریدە بۆ کەرامەتت

* * *

دوا ئەکەم لە حەزرەتی ڕەهبەر نەظارەیێ
بۆ قەڵبی پڕ کودوورەتی (نامی) لە پڕخەوی
ئەو ڕەهبەرەی کە پشتی سەری خۆی ئەدی بە چاو
ئەو ڕەهبەرەی کە کاشیفە بۆ سیرڕی مەعنەوی
ئەو ڕەهبەرەی کە پایە بوڵندە لەلای خودا
بۆیە بوراقی بۆ چو بە شەو بوو بە شەوڕەوی
جا میسلی بەرقی خاطیفی عالی بە هاتوچو
ڕۆیی لە مەسیجدی حەرامەوە تا قودسی مەعنەوی
جا پاش لیقا بە گەلی ئەنبیاو نوێژی حەق
سەرکەوت لە ئاسمانو سیدرە هەتا عەرشی مەولەوی
هەتتا سەماوو سیدرەوو تا عەرشو ماوەرا
پیرۆز ببن بە جاهو مەقامی وەکوو زەوی
تا دەس بدا مەقامو موناجاتی ذاتی حەق
تا وەرگرێ خەلاتی خوداو جاهی مەعنەوی
یەعنی خەلاتی نوێژی شەوو ڕۆژی دینەکەی
پێنج فەرزی نوێژی بە پەنجا صەلاتی موستەوی

جا هاتە خوارەوە حەزرەتی ڕەهبەر بە عیززەوە
بۆ شوێنی خۆی لە کەعبەوو مەیدانی سەرزەوی
قوربانی عارەقی گوڵی ڕووی تۆیە ڕوحەکەم
(نامی) ئەگەر نمێکی لەو عەرەقەی بەدەس کەوی
(نامی) کە پاسەبانە لەبەر ئاستانی شاه
بۆ خۆی ئەڵێ بە خۆی بە شەوا حاریسی ئەوی
مانگانە گەر نەبێ بە بەراتی کەرەم ئەزێ
ڕوئیەت ئەگەر نەبێ بەسە ڕوئیاو خەوی شەوی

بەحـری (وافر)

(وافر) بەحریکە شەش (مفاعیلن)
نەواوی ئەگا گوێ بگرە لە من
دوو (عروض)ی هەن لەگەڵ سێ (ضرب)ا
وەها مەشهوورە لەلای ئودەبا
(عروض)ی یەکەم خۆیو (ضرب)ەکەی
هەردوو (مقطوع)ن ، باشە تێیبگەی
(عروض)ی دووهەم بڵێ (مجزوء)ە
دوو (ضرب)ی هەیە وەها (مقروء)ە
یەعنی (مجزوء)ن ، بەڵام دووهەمیان
(عصف)ی تیایە ئەی برای خۆشخوان

❋ ❋ ❋

بڵێین بەو دڵبەرە (نامی) غەریبە
گەلێ موحتاجی دەرمانی طەبیبە

نەخۆشینی لەسەر فەحسی طەبیبان
نەخۆشینی دڵەو دووریی حەبیبە
نی‌یە چاری بە غەیری وەصڵی دڵبەر
لە وەصڵیش مانیعە ئەو بەد ڕەقیبە
حەبیبیشم لە چەرخا بێ‌میسالە
بە وێنەی جەوهەری فەردی عەجیبە
(کریم ابن الکریم ابن الکریم)ە
(نسیب ابن النسیب ابن النسیب)ە
صیفاتی بەرزی یارانی لەلایە
(حسیب ابن الحسیب ابن الحسیب) ە
ڕەسوولی هاشمی نیسبەت قورەیشی
بە بێ‌خوێندن بە ذاتی خۆی ئەدیبە
لە عەدنانەو لە ئیسماعیلی عالی
لە ئیبراهیمە ئەم ذاتە نەجیبە
(محمد) ، (احمد)و (محمود)ە ناوی
فیدای بم ناوەکەی خەیلی عەجیبە
صنەوبەر صوورەتەو سیرەت فریشتە
وەنەوشە بۆنە ، ڕێحانەی غەریبە
بلوورە گەردنی ڕوخساری بەدرە
غەڵەت هاتم هەتاوی زۆر قەریبە

بە بێ دەرزو بە بێ دەوری ئەدیبان
حەبیبم گەورە زانایەو ئەدیبە
یەدی بەیضای هەیە یارم بە ئیعجاز
بەرابەر بەوکەسە مەشرەب ڕەقیبە
موبارەك ناوە ، ئاهوو چاوە ، دڵبەر
گوڵی ڕەوضەی مەدینەی زۆر عەجیبە
حەبیبی من حەبیبێکی وەهایە
طەبیبی قاطیعەی دەردی غەریبە
ئەگەر ئەو بێتە لام ساغم وەکوو ڕۆح
کە ون بوو لێم ئیتر مەرگم قەریبە
جگەر بوریانو چاو گریاوی یارم
هەموو دەرمانی دەردم لای حەبیبە
نیگاهێ ئەر بکا بۆ هەر نەخۆشێ
لەشی بۆ ئەو نیگاهە موستەجیبە
بە هەر شوێنێکەدا یار ڕابووری
ئەڵێی فیردەوسی جەنناتی قەریبە
شنۆی وێنەی نەسیمی صوبحە ئەر بێ
لەبۆ تەسکینی دڵ عەینی طەبیبە
نەسیمی نیسبەتی ئەو بۆن بکا دڵ
حەیاتی جاویدانی بۆ نەصیبە
هەتا ڕۆژی قیامەت چوستو چالاك
لە عەرصەی مەحشەرا خاوەن ڕەکیبە

یەکێ ئەر بێ صەلاتێکو سەلامێ
بنێرێ بۆ مەقامی ئەو حەبیبە
ڕجای هەرچی بکا لای ذاتی باری
بەمەرجێ بۆ مرادی بێ قەریبە
ڕجام وایە ڕجاکەی وەربگیرێ
لەلای ئەو ذاتە بۆ داوا موجیبە
لە بەحری (وافر)ی ئیحسانی یارا
ئەکا (نامی) تەمەننایێ قەریبە
خودا بۆ خاطری پایەی (محمد)
پەنای (نامی) بدە تۆ لەو ڕەقیبە

بــەحری (هزج)

شەش (مفاعیلن) بەحری (هزج)ە
وەزنەکەی مایەی فەوزو فەرەجە
تاقە (عروض)ێ مەشهوورە لەبۆی
دوو (ضرب)ی هەیە بە میزانی خۆی
(عروض)و (ضرب)ی یەکەم (مجزوء)ن
لەلای ئەدیبان باشو مەحسووبن
(ضرب)ی دووهەمی بێجگە لەوانە
(حذف)یشی هەیە باشە بیزانە

* * *

کەرامەتمان بە تەقوایە
تەقوایش بە فەیضی خودایە

ئەگەر تەوفیق یاوەرمان بێ
هۆی پیرۆزیی دوو دنیایە
ڕەهبەرمان ذاتێ گەورەیە
شەفیعی ڕۆژی جەزایە
فیدای بێ سوودو سەرمایەم
کەبۆ ئەو چیهرە مینایە
ئەگەر جارێ بروانێ بۆم
هەموو دنیا لەلام کایە
ئەوە مایەی سەعادەتمان
ئەو کلیلی تەجەللایە
ئەوە دەلیلی طاعەتمان
لەسەر ئەم تەختی دنیایە
لەسەر ڕێگەی ڕەهبەر بڕۆن
ڕێگەی ئەو ڕێگەی خودایە
تابیعی سونەتی ئەو بن
خێرو سەعادەتی تیایە
لە سەر مەحەببەتی ئەو بن
حوببی ئیمانی ڕەسایە
لەسەر شەریعەتی ئەو بن
شەرعی ئەو شەرعی خودایە
لەسەر حوببی یارانی بن
دین بە یاران گەییە پایە

حوببی ئالی‌و ئەهلی بەیتی
بۆ دڵ بە وێنەی چرایە
حوببی ئیمامانی دینی
باعیثی نوورو ضیایە
حوببی ئەولیای ئوممەتی
باعیثی هێزی تەقوایە
حوببی صالحانی ئوممەت
خێری دین‌و دنیای تیایە
ئەمەیە مایە پیرۆزی
ڕێگای ئەهلی نەجات وایە
(نامی) داوا ئەکا لە خوا
ئەوەی مایە ڕەزای خوایە

عەرووزی نیشتمانی

سوپاس بۆ خودای (واجب الوجود)
پەروەردگاری بەڕاستی مەعبوود
صەلاتو سەلام بۆ پێغەمبەر بێ
لەبۆ یارانی بە جەماوەر بێ
بۆ ئەهلی بەیتو خانەدانی بێ
بۆ ئالو هەموو پەیڕەوانی بێ
پاشان بزانن ، برا ، بەوردی
ئەمە چەن پارچەن عەرووزی کوردی
گەر ڕاستت ئەوێ بوحووری زۆرن
بەحری هەمەجۆر ، شیرینو شۆرن
من لەم نامەدا چەند بەحرێ لەوان
ئەنووسمەوە بۆ دەستەی لاوان
هەرکەس کە مەیلی لە زیادییە
باشە ، چون زیادی هۆی دڵ شادییە
یەکەم لەوانە پارچەی (گۆرانی)
گەلێ مەشهوورە بۆ نیشتمانی
(فعلن ، فعولن) چوار جاری تەواو
کێشی گۆرانیی پێ ئەیەتە ناو

پارچەی گۆرانی

صەلاتو سەلام لەسەر پێغەمبەر
خۆشەویستی خوا ، ئەکرەمو ئەنوەر
لەسەر یارانو ئالو تابیعین
ڕەزای خودایان لێ بێ (اجمعین)

* * *

ئەی نووری ڕەحمەت بێ بۆ مەنزلم
بێ بۆ ڕووناکیی چاوانی دلم
ئەی مایەی ڕەحمەت بۆ هەموو عالەم
لەبێ فریشتەو پەریو بنیادەم
ئەی مایەی ڕەحمەت بۆ ئەهلی جیهان
مایەی کەرامەت بۆ موسوڵمانان
دەستی بەخشندەت گەیشتە عالەم
بێ فەرقی بەینی عەرەبو عەجەم
تۆ دەریای هادیی بۆ سەخاو کەرەم
تاجی شەرەفی بۆ بەنی ئادەم

* * *

پەروەردگاری زانای تەوانا
کاتێ کە عەینی عالەمی دانا
نووری وجوودی تۆی کرد بە ئەساس
لەبۆ ئیجادی عەینی عامو خاص

مەبەستی تەنیا هەر مەعریفەت بوو
بۆ عیبادەتو ئونسو ئولفەت بوو
مەعریفەت یەعنی زانستی هوشیار
بەقەد دەستەڵات بۆ پەروەردگار
تا بەو زانستە عیبادەت بکەن
بە بورجی بەرزی سەعادەت بگەن
زانستی یاسای ئەصڵو فەصلی دین
ڕەهبەری ئەوێ بە عەقڵو تەمکین
جا بڕیاریدا ڕەهبەر بنێرێ
دەستووری خودا بە حەق بسپێرێ
ڕەهبەران یەك یەك یا دوو یا زیاد
ڕەوانەی کردن بۆ غایەی ئیرشاد
هەرکام لەوانە ئەبوون بە ڕەهبەر
مژدەیان ئەدا بە (خیر البشر)
صوحوفی خودا ئەم باسەی تیایە
ڕووناکەو پاکە وێنەی مینایە

* * *

ئەی مایەی ڕەحمەت من بە فیدات بم
بە فیدای سینەی پڕ لە صەفات بم
ئەی خۆشەویستی خوای پەروەردگار
مایەی پیرۆزیی چەرخی ڕۆزگار
تۆ بووی مەبەستی دوعای ئیبراهیم
خودا بتنێرێ بۆ عیلمو تەعلیم

تۆ بووی مەوصووفی تەوراتو ئینجیل
هەتا بتناسن بۆ ئەناو تەبجیل
پاسی تۆ ئەکا سیفرەکەی شەعیا
ناوت مەشهوور بوو لەناو ئەنبیا
مژدەی بە تۆ دا مەسیحی ئەمجەد
« یأتي من بعدي اسمه احمد »
مەقسوود هەر تۆ بووی نەك یەکێکی‌تر
هەتا بتناسن یەك لە یەك چاتر
بۆ تۆ بوو مژدەی هاتیفی غەیبی
لەسەر کەرامەو پاکی‌و بێ‌عەیبی
هێزی فەرەوەمی تۆ بوو لەسەر فیل
مانعی کرد نەهات بۆ کەعبەی جەلیل
حەوالە کران (طیرا ابابیل)
بۆ فەوتاندنی سوپای سواری فیل

❋ ❋ ❋

گەلێ کارەسات دەرکەوتن لە عام
کاتی ویلادەی (سید الانام)
شەق‌بوون چەند تاقی بارەگای کیسرا
یەعنی کیسرەوی ڕێگەیان بەسرا
ئاوەکەی ساوە بە ئەرزا ڕۆچوو
جۆشی هەتاوی هەیئەتی تۆ بوو

گەلێ ڕووداوی وەها دەرئەچوون
نیشانەی بەرزیی مەقامی تۆ بوون
نیشانەی دەوری پیرۆزی تۆ بوون
بەشارەی بەرزیو دڵسۆزیی تۆ بوون
چ بڵێم نازانم شەرحی تەعریفت
نایەتە دەفتەر بەسی تەشریفت
کاتێ کە جیهان پڕبوو لە غوبار
ڕوخسارت دەرکەوت پڕ بوو لە ئەنوار
بووی بە کارەبای دنروبای عالەم
لەبۆ طائیفەی پەریو بنیادەم
بووی بەهۆی ڕەحمەت لەبۆ عالەمین
چون ڕەهبەرێ بووی ئازادو ئەمین

❋ ❋ ❋

سا ئەی سەروەرو سەرداری بەشەر
خاوەن لیوای حەمد لە ڕۆژی مەحشەر
(نامی) بێهۆشەو خامەو ناتەوان
سەرتاپای گیانی پڕە لە تاوان
ئەتاوێتەوە لە بۆتەی دەردا
ئەبێ بە سەهۆڵ لە ئاهی سەردا
هیممەتێ فەرموو ئەی خاوەن کەماڵ
هەتا بێمەوە بۆ سەر ئیعتیدال
نەمرم بە خامیو عامیو نەفامی
بژیمو بمرم لەسەر ئیسلامی

پارچەی شێخ ڕەزای تاڵەبانی

چوار پارچەیە ئەم بەحرە لەسەر کێشی تەفاعیل
(مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل)

* * *

ئەی سەروەری عالی سەری مەحبووبی تەعالا
قوطبی شەرەفی دائیرەکەی عالەمی والا
باران سەلام و کەرەم و سەیلی صەلاوات
بڕژێ بە سەری تۆ و هەموو پەیڕەوی تۆ لا
ڕوون بوو شوقی عالەمی دنیا بە جەمالا
پڕ بوو نە کەرەم عالەمی دنیا لە کەمالا
بولبول بە لیقای طەلعەتی تۆ بوو بە نەواخوان
هەرچەندە (حیجازی) نەبو ئەوسا لە خەیالا
هەیوان و سەرای شەوکەتی کافر موتەزەلزیل
یانێ سەری سەرداری جەفا وا لە زەوالا
ئەو فیلە کەوا (ئەبرەهە) هێنای بەسوپاوە
دەرچوو بە فەنا ، سووک بوو وەکوو کا لە جەوالا
یەعنی صەدەفی بەحری صەفا کەوتە سەماحەت
دەرچوو لە صەدەف دوڕڕی شەرەف ، لوئلوئی لالا
چەرخێ‌ترە چەرخی شەرەفی نووری (محمد)
مەهدێ‌ترە مەهدی کەرەمی تۆ لە کەمالا
عاقڵ بە صەفای سینەوە ڕووی کردە کەرامەت
عاریف بە وەفای دینەوە پڕ بوو لە جەمالا

ئەی نووری بەصەر سیرڕی بەصیرەت لەبۆ عیرفان
ئەی مەنبەعی ئەنواری هودای ڕەببی تەعالا
ئەی شەمس و قەمەر ، عەرشی عولا ، مەطلەعی ئەنوار
کانی کەرەم و فەیضی عەطای باری تەعالا
دنیا بە قودوومی شەرەفت بوو بە گولوستا ن
نەك هەر لە زەوی ، بەڵکو هەموو عالەمی بالا
مەشهوورە لەسەر عادەتی ئەربابی مەعاریف
ئەوساتە کە شابێدەمی تەحسینە لە مالا
مەشهوورە شەوی هاتنی قورئان لە خوداوە
ناوی شەرەفی (لەیلەیی قەدرە) لە جەمالا
عاریف ئەڵێ ئەو لەیلە کە میلادی ئەتۆ بوو
هاوشانی شەوی لەیلەیی قەدرە لە کەمالا
شا طالیعی ئەسعەد لە ئوفوق دەرچوو بە ئیقبال
لەو مانگی ڕەبیعا کە ڕەبیعیش بوو لە مالا
دوشەممەیی پیرۆزو دوازدە بە ژمارە
هەم بیستەمی نیسانی شورووقی لە شیمالا
هاودەم بوو لەگەڵ پێنجصەدو حەفتاو سێیی میلاد
میلادی مەسیحێ کە حەمیدە لە خیصالا
بڕوانە تەفائول لە هەموو لایەکەوە دێ
بۆ ناوی خۆی و باوك و دایکی لە خەیالا
خووی حەمدو ثەنا بابی بە حەق عەبدی خودا بوو
(ئامینە) بوو دایکی کە ئەمین بوو لە میثالا

ئەو دایەنە واتاوی (حەلیمە)ی بەسەرۆ بوو
مەصدەر بوو لە بۆ حیلمو سەلامەتی لە حالا
باران کەرامەت لە هەموو لاوە ئەباری
ڕواێ سەعادەت ئەڕژا بەو دەرو مالا
دوڕڕی صەدەفی فەضڵو شەرەف دەرچو لە دەریا
بەرقی ئەوەشان میثلی دوڕو گەوهەری لالا
دەرچوو لە ئوفوق پێ لە زەوی سەر لە سەماوات
دەم پڕ لە دوعاو سینەوو سەر پڕ لە سکالا
بەه بەه کە چ سنەوبەرێ لە بوستانی جیهانا
بەه بەه کە چ دلبەرێ مەلایك سیما
ماوە لە حەضانەی کەرەمی جەددی مەجیدا
حەق تەربیەتی کردو خودا مەنهەجی دادا
وەك (ادبني ربي) ئەڵێ وابو بەڕاستی
دەرزی ئەدەبی هات لە مەقاماتی موعەللا
چۆن تەربیەتێ تەربیەتی لایقی ڕەهبەر
یەعنی ئەدەبو تەربیەتی حەزرەتی مەولا
(حقا) کە خودا تەربیەتی کرد بە حەقیقەت
بەو تەربیەتەی بوو بە ئەمین بۆ هەمو دنیا

* * *

تا عومری گەیشتە تەمەنی ڕوشدی ڕەشیدان
عیلمی بە تەفەککور گەیی‌یە عالەمی بالا

ئیلهامی کرا حەیفە بە غەفڵەت گوزەری عومر
بێ‌عیلم‌و عەمەل بێ‌بەرکەو پایە لە حاڵا
بت‌پەرسی‌یو خۆپەرسی‌یو پەستی لە مەقامات
سەرمەستی‌یو بەدبەختی‌یو دوونی لە کەمالا
ڕووی کردە تەفەکور وەکو ئوستادی محقق
کەوتە نەظەرو عیبرەت‌و تەحقیق‌و موتالا
بانێ بە موتالای ئەثەری ئەنفوس‌و ئافاق
بۆ حەق‌و حەقیقەت بە (نعم) ، غەیری بە (لا لا)
مانگێ لە هەموو ساڵێ بە خەلوەت ئەچووە غار
سینەی ئەبووە مەظهەری ئەنواری تەجەللا
تا عومری عەزیزی گەیی‌یە ماوەیی چل ساڵ
پڕ بوو سەرو سینەی لە صەفای عالەمی باڵا
جا ئەودەمە جیبریلی ئەمین هاتە حوزووری
چەند ئایەتی بۆ خوێندەوە ئایاتی موعەللا
جا کەوتە نیداو دەعوەتی عالەم بەعومومی
بۆ وەحدەتی حەق ، صیدق‌و صەفا ، ڕەحم‌و موالا
پاش زەحمەت‌و پاش مەینەت‌و پاش جەهدی بەئەزیەت
ئیسلام گەیی‌یە جوملە طەرەف ئەسفەل‌و ئەعلا
جیلێکی جەلیلی بەشەرەف هاتنە مەیدان
بۆ حوسنی ئەمەل عیلم‌و عەمەل حەول‌و تەقالا
ئەم ڕەحمەت‌و ئەم نیعمەتە ، ئەم صیدق‌و صەفایە
تابیع بە صەفای ئەهلی وەفایە لە کەمالا

ئەی چەشمەیی دەریایی کەرەم ، ڕەهبەری عالەم
ئەی عەینی عەطایا چ لە دواڕۆژ چ لە حالآ
(نامی) بەتەمای ئاوی حەیاتی دەسی تۆیە
خوا زەمزەمە یا حەوزە وەیا کەوثەری والا

پارچەی وەفایی

دوو ئێشی (فعلن) ئێشێکی (فعول)
موکەڕڕەر پارچەی (وەفایی) مەنقوول
لەسەر ئەم کێشە بە زمانی کوردی
قەسیدە ئەڵێم بۆ تۆ بەوردی

* * *

سیمات لەلای خوداوە • میانای بەرەو هەتاوە
پڕە لە پرتەوی خێر • ئەڕژێ بە ڕووی دنیوە
دڵت کارەبای نوورە • مەنبەعەکەی حوضوورە
لە تۆوە نوور دەرئەچێ • ئەڕوا بە هەموو لاوە
خۆرهەڵات‌و خۆرنشین • شیمال‌و جونووبی دین
بە نووری مەولای ئەمین • ڕووئەکەن لە خوداوە
دڵ گوڵۆپی چرایە • وایەرمان بە خوایە
بەقەد گوشادیی وایەر • ئەنواری وا بەلاوە
تۆ ڕەحمەتی عالەمی • تۆ عیززەتی ئادەمی
خاوەن قەلبی سالمی • هەر نووری تۆی لەناوە
بەلآم کوێری سکوما • بڕوا بەناو عالەما
بە صەد دوکتۆر ناگەڕێ • بە دوو چاوی بیناوە

هەر پەنامان بە خوایە • لەو چاوە نابینایە
نە ئەم دڵە مینایەی • وەکوو کاسەی شکاوە
ئەوەیش طالیبە بۆ نوور • بۆ ئیدراکو بۆ شوعوور
دڵی پڕ ئەبێ لە نوور • ئەم لا نەبێ ، لەولاوە
چونکە بە سورمەی شوعوور • دڵی ئەبێ بە بلوور
ئەوجار لە نزیکو دوور • دەرکی دڵی ئەواوە
سورمەی چاوەکەی دلم • چرای ساراو مەنزڵم
چارەی بەندی موشکولم • هەروا بەلای ئەو شاوە
بە تۆ ئەی ڕەهبەری دین • ڕویی بۆ سەماو زەمین
پڕ بووە لە خێرو خێرات • دەریا شەپۆلی داوە
ئایاتی حەق هاتنە خوار • بەدەوام لەیلو نەهار
تا هەموو یارو ئەغیار • چاوی دڵیان کراوە
(لا اله الا الله) • بە دەرزی (رسول الله)
دنیای پڕ کرد ماشەڵلا • بت پێی نەما لەوناوە
بەشەر دەرچوو لە زوڵمەت • ڕووی کردە عیلمو حیکمەت
بوون بە دەلیلی ڕەحمەت • لە ڕووی هەموو دنیاوە
چەند شێری وێنەی عومەر • ڕوخسار بە وێنەی قەمەر
بوون بە ئوستادی بەشەر • دەرچوون لە هەموو لاوە
کافران کەوتن هەموو • چاوانیان پڕ بوو لە موو
بۆ شەڕ کەوتنە هاتوچوو • شەیتانیش لەپەناوە
چرایێ خوا هەڵیکا • هەر نەفامێ فووی لێ کا
لە دنیا ڕسوای ئەکاو • بەدبەختیشی لەدواوە

ئەتۆ هەستای دەستوبرد • بانگی هوشیارانت کرد
تێگەیین لە حەق بەورد • بوون بە وەستای ئەو باوە
فەرمووت خودا تەنیایە • گەورەی هەموو دنیایە
زانایەو تەوانایە • عالەمی لە بەرچاوە
ئەودی موسوڵمان ئەبوو • بەتۆمەڵو یەكو دوو
کافر بۆیان دەرئەچوون • لەملاوە یا لەولاوە
لەسەر عەقڵو عیلمی تۆ • لەسەر صەبرو حیلمی تۆ
موسوڵمانان کەوتنەخۆ • خۆیان خستە پەناوە
هەتا کۆچی خێرت کرد • ئەمجەر زوو بە دەستوبرد
حەربو جیهادت ئەکرد • دینت خستە دنیاوە
(نامی) بەقوربانت بێ • غوڵامی دەربانت بێ
گیانی فیدای گیانت بێ • بۆی بروانە لەلاوە

پارچـەی نوور

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل)ە
لەبۆ ئەم پارچەیی نوورە لە میزانا بەتەجمیلە

* * *

(وصلى الله على نور الضحى بدر الدجى الانور
مع الآل مع الاصحاب مع اتباعه الكثر)
سەلامی حەق لەسەر ئەو نوورە بێ نووری عەلا نوورە
(محمد ، احمد)و (محمود)ە ناوی ، سەییدەو سەروەر
لەسەر ئالو لەسەر یارانی ئەووەڵ ئوممەتی چاکی
لەسەر ئەو پەیرەوانەیشی کە تابیع بوون لەبۆ رەهبەر

(تعالى الله) چ ذاتێ بوو فەریدی عالەمی تەوحید
کە تەوحیدی گەیاندە ئەهلی عالەم ئەکبەرو ئەصغەر
ڕەسوولێ بوو بە حەق ئەنوەر لە عەقلی عادەتی ئەودەر
بە بێ فەرق و تەفاوت بوو لە (اسود ، ابیض) و (احمر)
ڕەسوولێ بوو لە فیتنەی کافران یەزدان پەنای پێدا
لە غاری ثەورەدا ماوە لەگەڵ صیدّیقی دڵ ئەنوەر
لە پاش چەند شەو وەکوو پڕتەو لەگەڵ دەرچوو بە عەزمی نەو
بەرەو طەیبە بە ڕێگەی ساحیلا ڕۆیین بە خێرو فەڕ
کە کافر تێگەیشتن ڕۆژی حەق ئاوایە لەو شوێنە
بە شەو بوو ڕۆژی ڕۆشنیان لەداخا یەك لەیەك بەدتەر
هەموو کەوتنە تەقالاو دەو بە دڵتەنگی بە ڕۆژو شەو
خۆبان و خادیمی پڕدەو بە حەیرانی لە ڕۆژی شەڕ
غولامان هاتنە هاتوچوو ، (سراقە) یش هەم بەقەدری دوو
گەیشتنە شاهی شیرین خوو بەلام دوور بوو لە شای ئەنوەر
کە لای لێ کردەوە حەزرەت بە چاوی هیممەت و هەیبەت
بە ئەرزا ڕۆچوو بۆ عیبرەت سوراقەو مەرکەبی ئەبتەر
پەنای بردە بەری ڕەهبەر بە تەوبە لای خودای ئەکبەر
بە عەفوی حەزرەتی ڕەهبەر لەشی لەو ئەرزە هاتەدەر
بە بەدفکری موکەڕڕەر کەوتەوە شوێنی وەکوو ئەووەڵ
خودایش دووبارە غەوری ئەرزی کردن هەروەکوو ئەوسەر
هەتا سێ جار نە یەك یا دوو قەوارەی وشتری ڕۆچوو
ئەویش ئەم جارە تەوبەی کرد لە باری مەکرو کاری شەڕ

لەپاش ئەم تەوبەیە ڕەهبەر بە تەعبیری بەشارەتدەر
سوراقەی تێگەیاند ڕەهبەر سیواری شا ئەکاتەبەر
گەڕاوە جا سوراقەو حەزرەتو یاریش بەڕێداچوون
گەیینە چەند مەڕێکی (ام معبد) وشکەڕۆی بێفەڕ
مەڕێکی وشکیان دۆشی لەبۆ ماڵ بوو بە هۆی خۆشی
نەوەك هەر شیرو دۆ نۆشی ، ئەهات بۆیان لە وشكو تەڕ
کە مەیلی بوو خودای عالەم بدا بەهرە بە بنیادەم
بە حەولو زەحمەتێکی کەم لە دێما پێی ئەدا دێبەر
لەوێدا ماوەیێ ماوە کە دەرچوون لەو دەروناوە
هەموو ڕووناك بوو بەو تاوە هەتا قوبیەی قوبای ئەنوەر
لە ڕۆژی دووشەمەی دوازدەی (ربیع الاول)ا ئەنصار
لە ماڵی عەمری بن عەوفا موشەڕڕەف بوون بە شای ئەنوەر
هەتا چەن ڕۆژ لەوێ ماوە بینای مزگەوتی داناوە
موئەسسەس بوو لەسەر تەقوا مەقامی طاعەتی ئەکبەر
لەپاش جومعە لەوێ دەرچوون بەرەو شاری مەدینە چوون
بە ئیستیقباڵو ئیکرامو بە ئیعزاری لە حەد ئەودەر
گەیشتە طەیبەیی یاری خۆیو صیددیقی هاوکاری
(ابو ایوبی انصاری) لە خزمەتیا بوو ماڵو سەر
هەتا مزگەوتو ماڵو مەنزلی پاکی بینا فەرموو
لەوێ بۆ ماڵی خۆی دەرچوو جیواری ڕەوضەکەی ئەنوەر
فیدات بم لایقی تۆیە ئەگەر ڕەنگەو ئەگەر بۆیە
کە ڕەنگت بەدری سەرکۆیە کە بۆیشت میسکە یا ئەزفەر

فیدات بم شاهی ئیسلامی کەرەم فەرموو لەگەڵ (نامی)
بژیو بمریّ بە ئیسلامی بە تەوحیدی خودای ئەکبەر
فیدات بم سەروەری سامی ڕەسوولی دینی ئیسلامی
غولامی خالیصە (نامی) لەبۆ سوککانی بەحرو بەڕ

❋ ❋ ❋

لەسایەی خواوە لێبوومەوە لـە نووسینـەوەی (بەدیـعو عەرووضی نامی) لە شەوی پێنجشەممە۱۹۸۸/۱۲/۲۲ ڕێکەوتی ١٤ای جمادی الاولی ١٤٠٩ای هیجری لە حوجرەی مەدرەسە لـە مزگەوتی حەزرەتی شێخ عبدالقادری گەیلانیدا (قدس سره) ٠ وانا المؤلف والناظم للرسالة عبدالكريم محمد المدرس الكـردي الشهرزوری من عشيرة القاضي غفر الله تعالـی لـه ولوالديـه ولاقاربه ولسائر المسلمين والمسلمات ٠ وصلى الله على سيدنـا محمد وآله وصحبه اجمعين ٠ واخر دعوانا ان الحمـد للـه رب العالمين ٠